

Inventarisatie en actualisatie stand van zaken Wijken van de Toekomst

GEA-programma Gebouwde Omgeving

In opdracht van: Ondersteuningsteam Wijk van de Toekomst (WvdT) van het Gelders
Energieakkoord (GEA) en de provincie Gelderland

Auteur(s): Yme van Lith (Junior onderzoeker) | Jan Straatman (Supervisor)

Datum: 15 augustus 2020

Inhoud

Lijst van definities en afkortingen	3
1	5
1.1	5
1.2	5
1.3	6
1.4	6
1.5	7
1.6	7
1.7	7
2	8
2.1	8
2.2	9
2.3	9
2.4	11
3	13
3.1	13
3.2	13
3.3	14
3.3.1	15
3.3.2	18
3.3.3	21
3.3.4	24
3.3.5	28
3.3.6	31
3.3.7	35
3.3.8	38
3.3.9	42
3.3.10	46
3.3.11	49
3.3.12	53
3.3.13	56
3.3.14	60
3.3.15	63
3.3.16	64
3.3.17	65
3.3.18	69
3.3.19	72
3.4	76
4	79
5	81
6	82
Bijlagen	83
Bijlage 1: Monitoringsmodel	83
Bijlage 2: Leidraad interview	86
Lijst van figuren en afbeeldingen	87
Literatuur	89

Lijst van definities en afkortingen

Definities

Aardgasloos/aardgasvrij:	Het streven van de Nederlandse overheid om in 2050 de gebouwde omgeving van het aardgas af te koppelen en een nieuwe energievorm te implementeren ("Aardgasvrij RVO.nl Rijksdienst", z.d.)
Bottom-up:	Betekent letterlijk 'van onderen naar boven' en verwijst naar een benadering of methode waarbij de dingen van onderuit (vanuit burgers, bedrijven of instellingen) groeien. Gebruikt in verschillende domeinen, zoals wijkprocessen en stadsvernieuwing (Encyclo, 2007).
Community of Practice:	Groepen mensen of vakgenoten die hun kennis en ervaringen rond een bepaald thema of vakgebied delen en met elkaar leren om beter met de problemen en uitdagingen in de praktijk om te gaan (Management Impact, 2019).
Dashboard:	Online kennisplatform op de website van Wijk van de Toekomst waar de deelnemende wijken en het ondersteuningsteam informatie kunnen plaatsen en uitwisselen.
Gelders Energieakkoord:	Het Gelders Energieakkoord is een netwerkorganisatie van meer dan 220 partners die samen werken aan de energietransitie in Gelderland. Samen hebben we de ambitie om in 2050 energieneutraal te zijn. Vanuit vijf domeinen wordt deze transitie uitgevoerd (Gelders Energieakkoord, z.d.).
Ondersteuningsteam	Het team vanuit het WvdT-programma, dat de wijkprojecten ondersteunt, adviseert, analyseert en evenementen organiseert. Bestaande uit een consortium van Balance & Result, Witteveen+Bos en Nyenrode Business Universiteit (2020).
Wijk-energiecoöperatie:	Energiecoöperatie van een wijk, die is opgericht door de wijkbewoners om m.n. groene energie in te kopen of een warmtevoorziening/energiebron te exploiteren.
Wijk-kernteam:	Een team van wijkbewoners, andere stakeholders en/of projectmanagers, die het wijkproces begeleiden/uitvoeren voor de energietransitie in een wijk.
Wijk van de Toekomst:	Het programma Wijk van de Toekomst is onderdeel van het GEA en richt zich binnen de energietransitie op de

gebouwde omgeving: de stapsgewijze afkoppeling van het aardgas van wijken én de opbouw van een nieuwe basis voor een duurzame warmtevoorziening.

Afkortingen

CoP:	Community of Practice
GEA:	Gelders Energieakkoord
WKT:	Wijk kernteam
WvdT:	Wijk van de Toekomst

1 Introductie

Wijken van de Toekomst (WvdT) is een programma in provincie Gelderland, waarin een aantal Gelderse wijken een energietransitie doorvoeren. Dit programma, dat onderdeel is van het programma Gebouwde Omgeving van het Gelderse Energieakkoord (GEA), werkt vanuit een bottom-up en top-down strategie.

De lokale initiatieven, van bijvoorbeeld gemeenten en wijkbewoners, bestaan uit wijk-kern-teams (WKT) en een Community of Practice (CoP). Er zijn handvatten en stappenplannen die inzicht bieden in het verloop van wijktransitieprocessen en de aanloop naar een energietransitie in een wijk. Er is een registratie van de voortgang in wijken op hoofdlijnen, maar een duidelijke (uitgebreide) monitoring en monitoringsmethode, die de stand van zaken van elk WvdT-project in Gelderland meer in detail weergeeft, is er op dit moment niet.

1.1 Achtergrond

In het Energieakkoord (nu het Klimaatakkoord) van de Rijksoverheid zijn ambitieuze doelen geformuleerd voor het verduurzamen van de woningvoorraad in Nederland (Van Lidth de Jeude, Mastrop, Coen, & Van Hal, 2017). Diverse projecten en organisaties zijn hiermee op zowel nationale als provinciale schaal aan de slag gegaan. Het gaat om programma's en organisaties zoals PAW (Programma Aardgasvrije Wijken), ECW (Expertise Centrum Warmte) en de Greendeals.

In de provincie Gelderland hebben verschillende partijen het de doelstellingen van het Klimaatakkoord (toen Energieakkoord) in 2015 overgenomen en vertaald naar Gelderland (Fokkema & Scholtens, 2017). De partijen waren in eerste instantie het Klimaatverbond, GNMG en Alliander, later is Provincie Gelderland hierbij aangehaakt. Na de start zijn de betrokken partijen uitgebreid tot ruim 200 participanten. Het programma WvdT is in 2016 opgezet als een van de deelprogramma's.

1.2 Onderwerp

De provincie Gelderland streeft naar 55% vermindering van de CO₂-uitstoot in 2030. Om dit te bewerkstelligen werkt de provincie samen met het GEA. Het akkoord bestaat uit 5 programma's. Een van deze programma's is het zojuist genoemde WvdT, dat zich richt op de energietransitie in de gebouwde omgeving: de stapsgewijze afkoppeling van het aardgas van de Gelderse wijken en de opbouw van een nieuwe basis voor een duurzame warmtevoorziening (Straatman, 2019).

In 2016-2017 zijn 7 wijken gestart vanuit een bewonersinitiatief (Fokkema & Scholtens, 2017). Een exponentiële groei van het aantal wijken is nodig, want 2030-2035 zal de hele gebouwde omgeving 'van het aardgas' af zijn (Fokkema & Scholtens, 2017). In Gelderland zijn ruim 20 wijken actief als Wijk van de Toekomst (2018). Komende jaren moet dat aantal groeien tot circa 200; in elke Gelderse gemeente 2 tot 4 wijken die betrokkenen toekomstbestendig en aardgasvrij gaan maken (Straatman, 2019).

1.3 Stand van zaken

De huidige projecten van WvdT leveren inzicht, kennis en instrumentarium om alle wijken in Gelderland aan te pakken. De wijkaanpak krijgt vorm vanuit een wijk-kernteam. Hierin wordt voornamelijk vanuit een bottom-up benadering een energietransitie project opgezet. De wijk-kernteams wisselen kennis en ervaring uit in een Community of Practice en worden daarbij ondersteund door het Ondersteuningsteam. Gaandeweg vindt er steeds vaker een top-down benadering plaats of een hybride/symbiose tussen de twee vormen van benadering. Om de top-down benadering te verduidelijken: in het Klimaatakkoord is afgesproken dat gemeenten in 2021 een Transitievisie Warme moeten hebben ontwikkeld. Hierin staat welke wijken de prioriteit hebben om voor 2030 van het aardgas af te gaan. Dit betekent dat in elke gemeente een aantal wijken zijn die met de gemeente als ondersteuning/regisseur een wijkproject zullen gaan opzetten. Naast het provinciaal en nationaal beleid komt de transitie dus vanuit de gemeenten en lokale initiatieven tot stand (Straatman, 2019).

De betrokkenen¹ van de CoP en het WKT bespreken met elkaar de kansen, knelpunten en succesfactoren op Gelderse WvdT-bijeenkomsten. De CoP levert een rijke oogst op aan inzichten die input vormen voor niet alleen de beleidsagenda's van gemeenten, provincie en Rijk, maar ook voor bewonersorganisaties, het maatschappelijk middenveld en het bedrijfsleven (Provincie Gelderland, 2020).

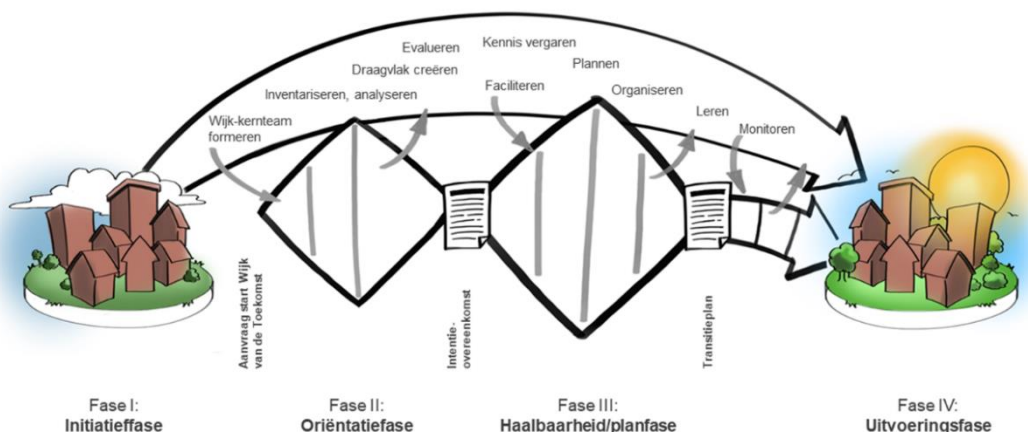
1.4 Afbakening

In deze rapportage zal het onderzoek worden beschreven, waarin de huidige WvdT-wijkprojecten worden gemonitord. Om de monitoring uit te kunnen voeren is een geschikte monitoringmethode nodig. Het onderzoek zal zich richten op de actieve WvdT wijkprojecten, met de focus op de energietransitie naar een aardgasvrije en toekomstbestendige wijk. Dit alles vanuit het perspectief van het WKT.

Als startpunt van het onderzoek is de fasering van het ondersteuningsteam van WvdT genomen (Afbeelding 1). Dit model fungeert als beginpunt voor verder literatuuronderzoek naar vergelijkbare modellen. Tevens is vanaf het begin besloten om de betrokkenen van de wijkprojecten te interviewen, om op deze manier naast een literatuurstudie informatie in te winnen vanuit het werkveld.

---

¹ Denk aan: Provincie Gelderland, bestuurders van gemeenten en woningcorporaties, bewonersorganisaties, netbeheerder en het bedrijfsleven.

Afbeelding 1 : Fasemodel ondersteuningsteam WvdT (bron: Straatman, 2019)

1.5 Probleemstelling

Zoals net beschreven bieden de huidige WvdT-wijkprojecten inzicht (kennis & instrumentarium) voor zowel de huidige wijken, als voor toekomstige wijkprojecten. Op dit moment is er nog niet een uitgebreide monitoring gehouden waar de wijken precies staan, wat de knelpunten zijn en waar de kansen liggen. Daarvoor is een geschikte monitoringmethode nodig, welke vooralsnog ontbreekt.

1.6 Doelstelling

Het onderzoek heeft het doel om inzicht en kennis te verkrijgen in projectvoortgang van de WvdT-projecten in Gelderland. Doelstelling van het onderzoek is om een gedetailleerde en uitgebreide monitoringmethode op te zetten en een monitoring te houden van alle betrokken wijkprojecten. Per wijk zal in kaart worden gebracht hoever men is gevorderd in de route naar een aardgasvrije wijk. Daarnaast zal de totale voortgang van alle wijken bij elkaar in kaart worden gebracht. Deze monitoring zal beschikbaar zijn voor de betrokkenen van de verschillende WvdT-projecten.

1.7 Onderzoeksvragen

Uit de probleemstelling en de doelstelling kunnen de volgende hoofdvraag en deelvragen opgesteld worden.

Hoofdvraag: *“Wat is de voortgang van de WvdT-wijkprojecten, die vallen binnen het GEA, in het energietransitieproces naar een aardgasvrije en toekomstbestendige wijk?”*

Deelvragen:

- Welke monitoringsmethode is geschikt om de voortgang van de WvdT-wijkprojecten te meten?
- Is deze monitoringsmethode toepasbaar op meerdere projecten?
- Komen er bevindingen en aanbevelingen uit deze monitoring, die van toepassing kunnen zijn op de WvdT wijkprojecten in de toekomst? Zo ja, welke?

2 Methodologie

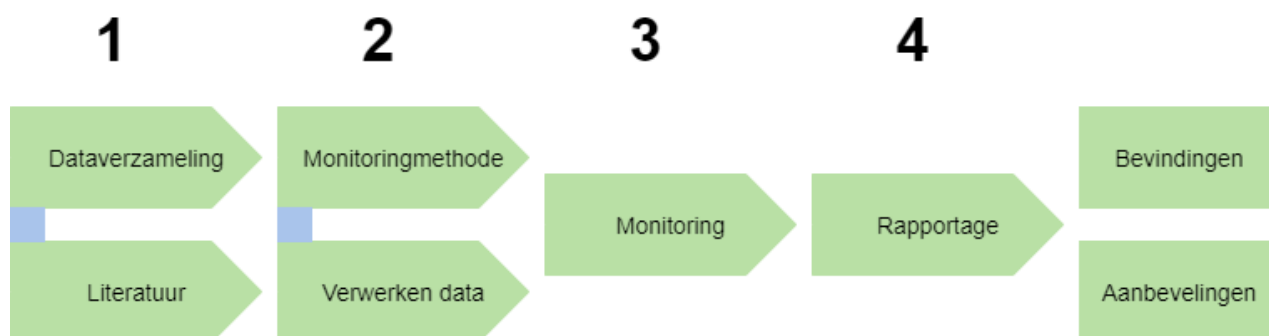
Voor het monitoren van de voortgang in de wijken zijn de volgende onderdelen en stappen genomen voor de opzet van het onderzoek. Het gaat om een algemene opbouw, een stappenplan, een strategie en een dataverzameling. Deze onderdelen en stappen zijn in dit hoofdstuk beschreven.

2.1 Opbouw en stappen onderzoek

Het onderzoek is opgebouwd uit de volgende delen:

- Literatuurstudie naar inventarisatie-, evaluatie- en monitoringsmodellen
- Dataverzameling van de Wijk van de Toekomst wijkprojecten
- Monitoringsmodel opstellen
- Interviews opzetten en afnemen
- Webinar
- Rapportage

Bovenstaande delen zijn in chronologische volgorde gezet. Hieronder staat beschreven welke stappen (1 t/m 4) er genomen worden in het onderzoek. Bij stap 1 en stap 2 kunnen twee onderdelen gelijktijdig verlopen.

Stap	Beschrijving	Periode
1	Verzamelen literatuur en data van zowel wijken in duurzame transitie (WvdT) als van inventarisatie- en monitoringsmethoden.	Februari 2020
2	Ordenen en verwerken data en literatuur. Het opstellen van een inventarisatie/monitoringsmethode en opzetten van het interview.	Februari-april 2020
3	Evaluatie: afnemen van de interviews en data in inventarisatiemodel zetten.	April-mei 2020
4	Rapportage: data interviews, inventarisatiemodel en website verwerken en analyseren. Verder alle informatie rapporteren en communiceren naar deelnemers (ook d.m.v. een rapport en webinar).	Juni-juli 2020

2.2 Strategie

Naast het stappenplan is er binnen de methodologie een strategie. Deze strategie zorgt ervoor dat naast het stappenplan andere factoren meegenomen worden. De desbetreffende factoren zijn: flexibiliteit en maatwerk, leercurve en bevindingen. Hieronder staan de factoren beschreven.

Flexibiliteit en maatwerk

WvdT bestaat uit 19 verschillende wijken en projecten. Elk project is uniek en heeft een eigen organisatiestructuur, ontwikkeling en doelen. Om deze reden is een bepaalde mate van flexibiliteit en maatwerk nodig om elk project te inventariseren, met name qua planning, communicatie en benadering van elk wijkproject. Het monitoringsmodel en de monitoring moeten wel een grote mate van uniformiteit hebben, anders is het lastig om een duidelijk beeld van het WvdT-programma als geheel te krijgen. Maatwerk van het format van het monitoringsmodel is daarom lastig te leveren.

Flexibiliteit is nodig binnen de planning, communicatie en de afname van het interview. Maatwerk is daarentegen nodig voor vergelijkbaarheid van wijken, het format van het monitoringsmodel en het interview.

Bij het opstellen van het monitoringsmodel en de interviewvragen moet meegenomen worden dat elke wijk verschillend is. Er moet een format van het model komen dat grotendeels relevant is en dus een duidelijk beeld geeft voor elke WvdT en voor de voortgang van het programma als geheel.

Leercurve

Er is een kans dat gedurende het onderzoek bepaalde zaken aangepast moeten worden. Denk aan de opbouw van het monitoringsmodel of het interview. Dit kan bijvoorbeeld komen doordat nieuwe literatuur is gevonden of door het verkrijgen van nieuwe inzichten naar aanleiding van een interview met een deelnemer. De strategie is dus om dan alle zaken/data zo goed mogelijk te evalueren en aan te passen waar nodig (voor alle wijken). Dit kan beschouwd worden als een leercurve binnen dit onderzoek ("learning by doing").

Disclaimer: wanneer de aanpassing dusdanig is dat voorgaande interviews niet dezelfde monitoring krijgen, zal de aanpassing niet worden doorgevoerd.

Bevindingen deelnemers

Naast het monitoren en bepalen waar de projecten staan, moeten ook de bevindingen van de deelnemers meegenomen worden. Hun eigen input, meningen en verbeterpunten van het programma WvdT zijn belangrijk. Binnen het interview moet hiervoor ruimte zijn, zodat dit meegenomen kan worden in het rapport en voor het vervolg van het programma WvdT.

2.3 Data verzamelen

Om inzicht te krijgen in de verschillende projecten en om de monitoringsmethode op te zetten, moet data verzameld worden. Hiervoor is data nodig over duurzame wijktransitie in het algemeen, literatuur/data over de wijkprojecten, literatuur over monitoringsmodellen en

interviewmethoden die raakvlakken hebben met duurzame wijkprojecten. Om de juiste informatie te zoeken is eerst een startpunt bepaald. Dit startpunt is het dashboard op de website van WvdT en het fase-model van het Ondersteuningsteam (Straatman, 2019). Op het dashboard kan men alle informatie vinden van elke betrokken wijk/project en wordt eventueel doorverwezen naar de website van de wijk zelf. Verder staan op dit portaal ook documenten over wijktransities.

Literatuur wijktransitie en data wijken

Om data over de wijktransities in Nederland en binnen de WvdT-projecten te vinden is gekeken naar de volgende programma's en bronnen:

- Dashboard Wijk van de Toekomst: informatie over het gehele project en alle betrokken wijken.
- Smart Energy Cities: publiek-privaat samenwerkingsverband dat een model heeft opgesteld voor duurzame wijkenergietransitie.
- Aardgasvrije wijken: programma van het ministerie van BZK (Programma Aardgasvrije Wijken), waar wijken uit heel Nederland subsidie voor kunnen aanvragen.
- Gelders Energieakkoord (GEA): publiek-private samenwerkingsverband die de duurzame transitie in Gelderland wil bevorderen en ondersteunen (WvdT is onderdeel hiervan).
- Platform31: kennis- en netwerkorganisatie die zich o.a. met aardgasvrije wijken bezighoudt.
- Websites en documenten van de verschillende projecten van WvdT.
- Verschillende voortgangrapportages van het WvdT-ondersteuningsteam.

Monitoringsmodel

De basis van het monitoringsmodel is de Handreiking: Hoe starten we een 'Wijk van de Toekomst'? (Straatman, 2019). In deze handreiking is beschreven uit welke fases een wijkverduurzamingsproces kan bestaan. Vanuit deze handreiking en de achtergrondinformatie zijn meer bronnen meegenomen die de basis zijn voor het monitoringsmodel. Het gaat om de volgende bronnen (monitoringsmodellen):

- Routekaart Smart Energy Cities: Adaptief management (Smart Energy Cities, n.d.).
- Routekaart Wijk van de Toekomst Tertium (Tertium, 2017, pp. 1–51).
- Gebieden Energieneutraal Routeplanner nieuwbouw (Gebieden Energieneutraal, 2018).
- Community of Practice design guide (Cambridge, Kaplan, & Suter, 2005).
- Strategie Implementatie Berenschot (Hautvast, De Groot, & Pietersma, n.d.).
- 7s-model McKinsey – organisatieanalyse (Knoot, n.d.).

Verder is voor het opstellen van het monitoringsmodel overleg gepleegd met betrokkenen binnen het ondersteuningsteam van WvdT. Met behulp van de kennis en ervaring binnen het project of vergelijkbare projecten is het monitoringsmodel geëvalueerd.

2.4 Monitoringsmethode

Uit de bovenstaande literatuur, data en input is een monitoringsmethode opgezet. Deze methode bestaat uit een interview, monitoringsmodel en een progressiebalk.

Als eerste is het monitoringsmodel opgezet, bestaande uit verschillende fases en indicatoren. Uit het monitoringsmodel zijn de interviewvragen afgeleid. Als laatste is door middel van de progressiebalk inzichtelijk gemaakt waar een wijk zich precies bevindt in het proces van de energietransitie.

Monitoringsmodel

Het monitoringsmodel is grotendeels gebaseerd op de handreiking van Straatman (2019) en de Routekaart van Smart Energy Cities. Het monitoringsmodel staat in zijn geheel in de bijlage, met de legenda en de daarbij behorende uitleg (Bijlage 1: Monitoringsmodel). Het monitoringmodel heeft dezelfde fases als het model van Straatman (2019), bestaande uit:

- **Fase 1**   Intentiefase
- **Fase 2**   Oriëntatiefase
- **Fase 3**   Haalbaarheid- en planfase
- **Fase 4**   Uitvoeringsfase

Naast deze fases heeft het model ook een algemeen overzicht van de wijk (projectinformatie, faseoverzicht en planning) en een monitoring van het wijk kernteam (WKT).

Het monitoringsmodel heeft verschillende indicatoren² en mijlpalen³ per fase of onderdeel. Aan de hand van het interview kan bekeken worden wat de stand van zaken is omtrent een bepaalde indicator of dat een mijlpaal bereikt is (zie legenda bijlage). Waar nodig kunnen er bij een indicator of mijlpaal ook aantekeningen gemaakt worden.

Interview

Na het opstellen van het monitoringsmodel met indicatoren en mijlpalen, is de leidraad van het interview opgesteld. De leidraad bestaat uit de vragen en agenda voor het interview. De leidraad van het interview is opgesteld aan de hand van het inventarisatiemodel en in samenwerking met het ondersteuningsteam van WvdT. Daarnaast zijn de bronnen van Cambridge et al. (2005), Hautvast et al. (n.d.) en Knoot (n.d.) gebruikt voor de vraagstelling. De leidraad van het interview is te vinden in de bijlage. Aan het opstellen van de leidraad van het interview zijn de volgende eisen gesteld:

- Duur interview max. 1 uur
- Leidraad aan de hand van de 4 fases
- Deels gerichte en deels open vragen
- Ruimte openlaten voor deelnemers

---

² Indicator: geeft een bepaalde eigenschap aan die de voortgang of karakter van een wijkproject goed weergeeft. Denk aan: gevoel van eigenaarschap, overlegstructuur, aanwezigheid kennis en kunde.

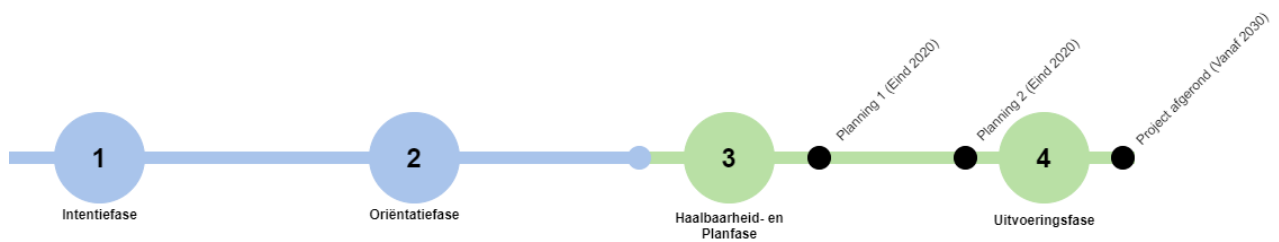
³ Mijlpalen: geven aan of bepaalde (zelf) gestelde doelen bereikt zijn. Denk aan: wijkevaluatie uitgevoerd, transitieplan opgesteld en/of oprichting formele organisatie.

Progressiebalk

Deze balk (Figuur 2) is gebaseerd op de progressiebalk in het dashboard van WvdT (Figuur 1). De balk geeft een duidelijk overzicht in welke fase het wijkproject zich bevindt. Ook binnen de fase kan gedetailleerder weergegeven worden waar het wijkproject precies is. Een fase is onderverdeeld in drie deelfases, namelijk het begin, het midden en het eind. Naar aanleiding van het interview en het invullen van het monitoringsmodel, kan bepaald worden waar een wijk zich zal bevinden in het transitieproces. Om beter weer te geven wat de stand van zaken is van een wijkproject en inzicht te bieden in de planning, zijn ook de projectplanning/mijlpalen erin gezet (korte/lange termijn).

Figuur 1: progressiebalk Dashboard (bron: Dashboard Wijk van de Toekomst, n.d.)

Figuur 2: progressiebalk monitoringsmethode

3 Resultaten

Door het houden van interviews, het invullen van het monitoringsmodel en de progressiebalk zijn de benodigde data verkregen over de wijken. Deze data bevatten de progressiebalk, het projectoverzicht, het monitoringsmodel en de verslagen van de interviews. Het laatst genoemde staat niet in het rapport. Deze informatie is vanwege de privacy alleen voor intern gebruik, maar heeft wel kunnen bijdragen aan het invullen van het monitoringsmodel.

Per wijk/project zal een korte beschrijving gegeven worden, waarna het monitoringsmodel weergegeven wordt. Naast het weergegeven van de monitoring per wijk, worden ook bevindingen van het onderzoek beschreven. Deze bevindingen kunnen eventueel meegenomen worden als aanbevelingen.

3.1 Overzicht wijken

Afbeelding 2: overzicht Wijk van de Toekomst (bron: GEA)

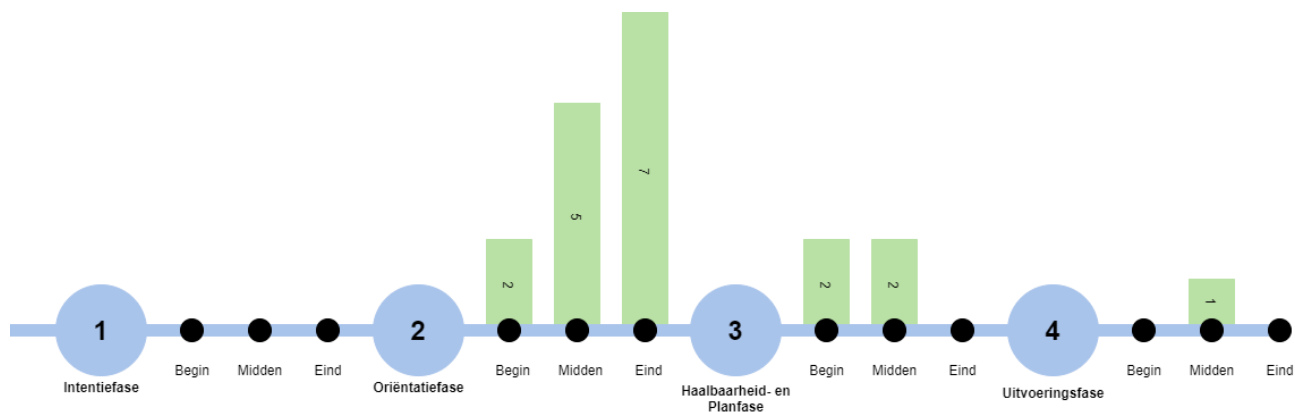

Nr.	Locatie	Nr	Locatie
1	Apeldoorn De Parken	11	Huissen (Lingewaard) Zilverkamp
2	Apeldoorn Kerschoten	12	Lochem Laren
3	Apeldoorn Loenen	13	Nijmegen Hengstdal
4	Arnhem Alteveer-Cranevelt	14	Renkum Heveadorp
5	Arnhem Hoogkamp	15	Wageningen Benedenbuurt
6	Arnhem Lombok-Heijenoord	16	Wageningen Nude
7	Arnhem Spijkerkwartier	17	Wijchen Hart van Zuid
8	Culemborg EVA-Lanxmeer	18	Zevenaar Angerlo
9	Didam (Montferland) Bloemenbuurt	19	Zutphen – Voorsteralleekwartier-Noord en Berkel-park
10	Ermelo Midden-West		

3.2 Overzicht resultaten monitoring

Hieronder staat een overzichtstabel in welke fase en hoever een wijk binnen die fase zich bevindt. De tabel is onderverdeeld in de vier fases en drie deelfases (begin-midden-eind). Per fase en deelfase (met uitzondering van fase 1), staat vermeld waar en welke wijkprojecten zich er bevinden. Verder is er een overzicht van de faseverdeling gemaakt van het aantal wijken per (deel)fase (Figuur 3).

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Begin	x
Midden	x
Eind	x
Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Begin	Wageningen Nude Wijchen
Midden	A'doorn De Parken Arnhem Craneveer Arnhem Hoogkamp Huissen Nijm. Hengstdal
Eind	A'doorn Kerschoten A'doorn Loenen Arnhem Lombok-Heijen. Didam Laren Heveadorp Angerlo
Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Begin	Arnhem Spijkerkwartier Zutphen
Midden	Culemborg Ermelo
Eind	x
Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Begin	x
Midden	Wageningen - Benedenbuurt
Eind	x

Figuur 3: overzicht faseverdeling wijkprojecten (aantal wijken)

3.3 Monitoring per wijk

In dit deel worden de resultaten van de monitoring per wijk weergegeven. Elke wijk zal kort worden beschreven, inclusief de progressiebalk, het projectoverzicht en het monitoringsmodel. Ter verduidelijking staat hieronder nog de legenda van het projectoverzicht en monitoringsmodel (zie ook in Bijlage).

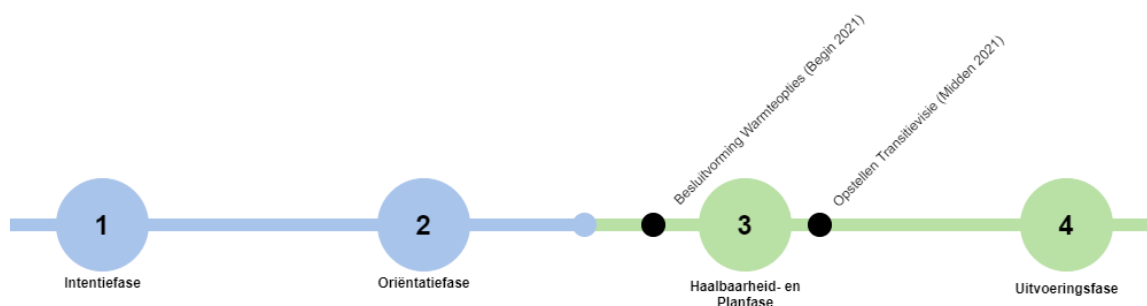
Legenda	
■	Is uitgevoerd/afgerond Zit in de afrondingsfase
■	Staat op de planning Heeft men een start mee gemaakt
■	Is nog niet aan de orde gekomen
■	Is niet relevant voor het project

3.3.1 Apeldoorn – De Parken

De Parken is een wijk in Apeldoorn aan de noordkant van het centrum. Deze wijk sluit aan de noord- en oostkant aan op de wijken Kerschoten en De Naald. Er staan voornamelijk (grote) vrijstaande woningen in deze wijk. Het merendeel van de woningen is van de periode 1880 – 1950. De gehele wijk is beschermd stadsgezicht en kent de nodige monumentale gebouwen.

Gemeente Apeldoorn en De Parken willen graag samen naar een aardgasvrije wijk toewerken. Het is een van de vier wijken in Apeldoorn die op relatief korte termijn aardgasvrij moeten worden. In de wijk zijn twee energieregisseurs actief. De wijk moet in één generatie aardgasvrij worden. Voor de kortere termijn zijn tussendoelen geformuleerd met een focus op het verminderen van de warmtevraag (Dashboard WvdT, n.b.).

Huidige monitoring

Overzicht project

Wijk	Apeldoorn De Parken	
Project	Warmtevoorziening en verduurzaming De Parken	
Deelprojecten	Glasactie De Parken (afgerond) Isolatieactie (op dit moment bezig)	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Is gedaan	
Wijkevaluatie	Schets wijkevaluatie gemaakt. Begin 2021 uitwerken i.s.m. onderzoeksbureau	
Intentieovereenkomst	Begin 2021 zal intentieovereenkomst uitgewerkt en getekend zijn (verschillende scenario's)	
Transitieplan	Verwacht na intentieovereenkomst	
Uitvoeringsovereenkomst	Nog niet opgesteld	
Communicatieplan	Niet opgesteld en nodig. Wel duidelijk platform voor informatievoorziening voor de wijk	
Oprichting energie-coöperatie	Nog niet aan de orde. Eerst alle energieopties bekijken.	
Glasactie	Afgerond in 2019	
Isolatie en zonnepanelen actie	Op dit moment opgezet en bezig	
Planning		
Besluitvorming energievorm	Begin 2021	
Opstellen Transitieplan	Midden 2021	
Huidige Fase		
Fase 2 (Oriëntatiefase)	Planning gemaakt voor sociaal-technische wijkanalyse en opstellen intentieovereenkomst.	(1/2)
Fase 3 (haalbaarheid- en planfase)	Volgens de schatting midden-eind 2021	

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	■
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	■
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	■
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	■
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	■
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	■
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	■
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	■
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	■
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	■
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	■
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	■

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	■
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up (vanuit de wijk) met ondersteuning deA</i>	■
Grondbeginselen beschreven?	■
Mijlpalen en horizon beschreven?	■
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	■
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>zijn bekend (contact daarover)</i>	■
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>overzicht is gemaakt</i>	■
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	■
Bepalen meekoppelkansen	■
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	■

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	Yellow
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	Yellow
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	Green
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	Green
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	Green
Formuleren beoogd tijdspad en eindresultaat.	Green
Randvoorwaarden opstellen.	Green
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	Green
Communicatieplan of -strategie opstellen	Green
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	Green

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	Yellow
Impact wijkbewoners analyseren	Yellow
Programma van Wensen Opstellen	Yellow
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	Green
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	Yellow
Financieringsmodellen → gedeeltelijk voor glasactie, isolatieactie en zonnepanelen. Niet voor warmtevoorziening	Yellow
Planning en organisatieplan uitvoering	Orange
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	Yellow
Subsidies	Yellow
Wijkteams informatierondes	Green
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	Yellow
Vertegenwoordigers in de wijk	Green
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	Yellow

Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	■
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	■
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	■
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	■
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	■
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	■
Updates geven en mensen informeren	■
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	■
Communiceren en mensen blijven betrekken	■

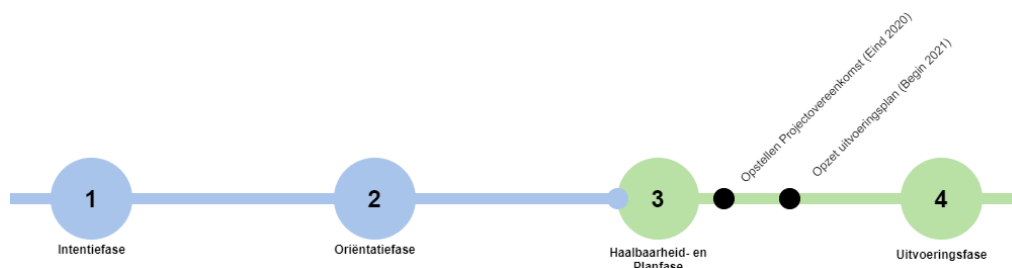
3.3.2 Apeldoorn – Kerschoten

Kerschoten Energieneutraal (KEN) is een gezamenlijk project van de gemeente, wijkbewoners en woningcorporaties. Het is de ambitie om aan te tonen dat de wijk in één generatie energieneutraal kan worden, zodat alle energie die nodig is in of nabij de wijk duurzaam wordt opgewekt.

Eind 2013 heeft een consortium van 14 landelijke koploperbedrijven het KEN-ontwikkelplan gepresenteerd. Daarin staat beschreven hoe dit financieel-technisch gerealiseerd kan worden. Sinds die tijd zijn de verschillende partijen onder leiding van de KEN-regisseur bezig om dit in praktijk te brengen. Er zijn verschillende activiteiten ontplooid om bewustwording te vergroten en de inwoners te ondersteunen bij het verduurzamen van hun woning.

In het KEN-ontwikkelplan staat dat de wijk in een generatie aardgasvrij kan zijn. Of dit ook daadwerkelijk zal gebeuren hangt af van de aanleg van een warmtenet. All-electric is namelijk – gezien de leeftijd van de woningen en het feit dat een deel van de wijk behoort tot het naoorlogs culturele erfgoed – geen geschikte oplossing voor deze wijk (“Wijk van de Toekomst”, z.d.)

Huidige monitoring

Overzicht project

Wijk	Apeldoorn Kerschoten	
Project	Kerschoten Energieneutraal (KEN)	
Deelprojecten	Zonnepanelen aanleggen in wijk (Zon op school) Isoleren bebouwing Deelauto's in de wijk	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Is gedaan	
Wijkevaluatie	Sociaal-technische analyse opgesteld voor de BZK Proeftuinen.	
Intentieovereenkomst	Projectovereenkomst zal komend jaar opgesteld worden	
Transitieplan	Ja, deze wordt uitgewerkt en een projectovereenkomst gaat worden getekend	
Uitvoeringsovereenkomst	Niet bindende projectovereenkomst is getekend (verwacht eind 2020)	
Communicatieplan	Communicatie- en participatieplan is opgesteld.	
Oprichting energie-coöperatie	Opties worden bekeken	
Planning		
Projectovereenkomst opstellen	Eind 2020	
Uitvoeringsplan uitwerken	Begin 2021	
Huidige Fase		
Fase 2 (Oriëntatiefase)	Bijna afgerond, aanvraag BZK Proeftuinen ingediend. Deelprojecten in uitvoer	
Fase 3 (Haalbaarheid- en planfase)	Verwacht opstellen projectovereenkomst en uitvoeringsplan (eind 2020, begin 2021)	

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	■
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up (KEN) met hulp vanuit de gemeente</i>	■
Grondbeginselen beschreven?	■
Mijlpalen en horizon beschreven?	■
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	■
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>ondersteunen KEN en deA</i>	■
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>overzicht is gemaakt</i>	■
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	■
Bepalen meekoppelkansen	■
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	■

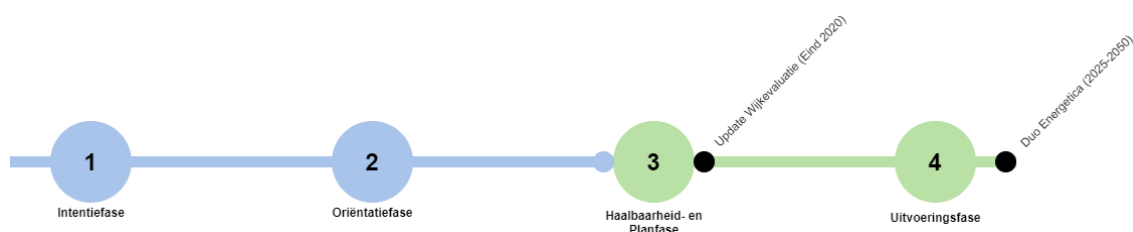
Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	■
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	■
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	■
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	■
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	■
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	■
Updates geven en mensen informeren	■
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	■
Communiceren en mensen blijven betrekken	■

3.3.3 Apeldoorn – Loenen

De verduurzaming van de energievoorziening van Loenen is een initiatief van Stichting LEN (Loenen Energie Neutraal). Loenen streeft ernaar om op lange termijn energieneutraal te worden en onafhankelijk van het gebruik van fossiele brandstoffen. Loenen wil daarmee bijdragen aan de kwaliteit van het dorp voor toekomstige generaties.

Vanaf 2013 heeft Loenen in meegewerkt aan het Europese ACE-project (Academy of Champions for Energy), in de vorm van een prijsvraag waarbij dorpen versneld energieneutraal gemaakt moesten worden. In 2014 heeft Loenen deze wedstrijd gewonnen waarmee LEN en het Loenens Energie Fonds zijn opgezet en inmiddels ruim 150 duurzame projecten (isolatie en zonnepanelen) heeft gerealiseerd (“Wijk van de Toekomst”, z.d.).

Huidige monitoring

Overzicht project

Wijk	Apeldoorn Loenen	
Project	Loenen Energieneutraal (LEN), Warmtevoorziening Loenen	
Andere Projecten	Andere betrokkenen LEF, DPL, ECL Zonnepanelen (LEF) Isoleren bebouwing Loenen VPP (EU-project) Energiepakket Workshops (betrekken en peilen bij bewoners)	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Is gedaan	
Wijkevaluatie	Is gedaan door CE Delft. Kijken naar updates (komende zomer)	
Intentieovereenkomst	Nog niet uitgewerkt. Wel bezig met opstellen convenant voor de gemeente	
Transitieplan	Blauwdruk word uitgewerkt (longlist en projectplanning)	
Uitvoeringsovereenkomst/plan	Deze is opgesteld (voor deelprojecten). Bijgestuurd worden waar nodig	
Communicatieplan	Communicatiestrategie is geschreven (leidraad aanpak)	
Oprichting energie-coöperatie	Is al geruime tijd geleden opgericht (ECL) en fonds (LEF)	
Planning		
Update wijkevaluatie	Eind 2020	
Intentieovereenkomst opstellen		
Huidige Fase		
Fase 2 (oriëntatiefase)	Redelijk gevorderd in deze fase, bezig met opstellen intentieovereenkomst	
Fase 3 (haalbaarheid- en planfase)	Blauwdruk van het transitieplan wordt opgesteld	
Fase 4 (uitvoeringsfase)	Sommige deelprojecten worden al uitgevoerd, maar hoofdproject nog niet	

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up (vanuit Loenen)</i>	
Grondbeginselen beschreven?	
Mijlpalen en horizon beschreven?	
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>zijn bekend</i>	
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>overzicht is gemaakt</i>	
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	
Bepalen meekoppelkansen	
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	■
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	■
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	■
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	■
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	■
Formuleren beoogd tijdsplan en eindresultaat.	■
Randvoorwaarden opstellen.	■
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	■
Communicatieplan of -strategie opstellen	■
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	■

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	■
Impact wijkbewoners analyseren	■
Programma van Wensen Opstellen	■
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	■
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	■
Financieringsmodellen	■
Planning en organisatieplan uitvoering	■
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	■
Subsidies	■
Wijkteams informatierondes	■
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	■
Vertegenwoordigers in de wijk	■
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	■

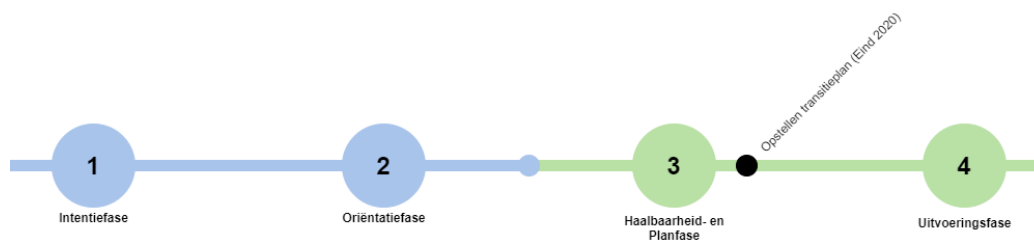
Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	■
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	■
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	■
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	■
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	■
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	■
Updates geven en mensen informeren	■
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	■
Communiceren en mensen blijven betrekken	■

3.3.4 Arnhem – Alteveer-Cranevelt

Alteveer-Cranevelt is een wijk in Arnhem-Noord, gebouwd in de jaren dertig van de 20e eeuw. Het is een groene wijk gelegen tussen de parken Sonsbeek en Zypendaal en de Schelmseweg, met aan de overzijde Burgers' Zoo en het Nederlands Openluchtmuseum. Het is een bosrijk gebied en de buurt is geliefd als woonomgeving. In de wijk wonen actieve bewoners en er is sociale cohesie. De inkomens zijn hoger dan gemiddeld in Arnhem. In Cranevelt en 't Alteveer zijn 1.575 huishoudens (3.135 inwoners).

Duurzaam Craneveer is het bewonersinitiatief om de energietransitie in de wijk te bevorderen. Bewonersinitiatief Duurzaam Craneveer is aangesloten bij de wijkraad en werkt nauw samen met de gemeente Arnhem. Er zijn contacten met enkele grote omliggende bedrijven (het Nederlands Openlucht Museum, Burgers' Zoo en Ziekenhuis Rijnstate, Driegasthuizen-groep en Moscowa), woningcorporaties Vivare. Portaal, Volkshuisvesting en De Eenvoud en netbeheerder Liander ("Wijk van de Toekomst", z.d.).

Huidige monitoring

Overzicht project

Wijk	Arnhem Cranevelt-Alteveer	
Project	Duurzaam Craneveer	
Deelprojecten	Zonnepanelen (Zon op NOM) Opzet Transitieplan Handreiking verduurzaming woningen	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan	
Wijkevaluatie	Ja, er is een wijkanalyse gemaakt. In het Transitieplan zal ook een evaluatie gemaakt worden.	
Intentieovereenkomst	Ja, is deels opgesteld. Zal toegevoegd worden aan het Transitieplan.	
Transitieplan	Data over de wijk word samengevoegd. Integrale benadering wijkverduurzaming.	
Uitvoeringsovereenkomst	Nee, is nog niet opgesteld.	
Communicatieplan	Nee, is niet opgesteld. Juiste kennis en werkgroep communicatie is wel aanwezig.	
Oprichting energie-coöperatie	Er is een wijk-coöperatie, opgericht om Zon-Op-NOM mogelijk te maken en te exploiteren.	
Planning		
Huidige Fase		
Fase 2 (Oriëntatiefase)	Wijk zit midden in deze fase. Andere benadering van de inventarisatie, focus op betrokkenheid en wijkverduurzaming	
Fase 3 (Haalbaarheids- en planfase)	Komende Tijd oriëntatieplan/transitieplan afronden	

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	Green
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up met hulp vanuit de gemeente/procesbegeleider</i>	Green
Grondbeginselen beschreven?	Green
Mijlpalen en horizon beschreven?	Yellow
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	Yellow
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>in overzicht (zijn bekend)</i>	Green
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>overzicht is gemaakt</i>	Green
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	Yellow
Bepalen meekoppelkansen	Yellow
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	Yellow

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	Yellow
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	Green
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	Green
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	Green
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	Yellow
Formuleren beoogd tijdspad en eindresultaat.	Green
Randvoorwaarden opstellen.	Green
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	Green
Communicatieplan of -strategie opstellen	White
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	Yellow

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	Yellow
Impact wijkbewoners analyseren	Yellow
Programma van Wensen Opstellen	Yellow
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	Green
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	Yellow
Financieringsmodellen	Yellow
Planning en organisatieplan uitvoering	Orange
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	Green
Subsidies	Yellow
Wijkteams informatierondes	Green
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	Yellow
Vertegenwoordigers in de wijk	Yellow
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	Yellow

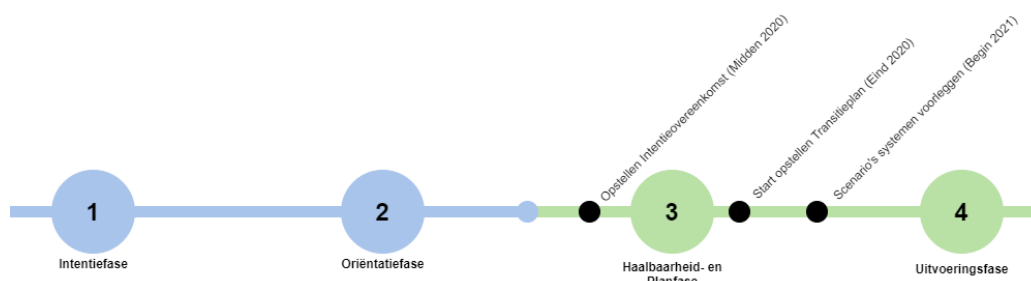
Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	Orange
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	Orange
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	Orange
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	Orange
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	Yellow
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	Orange
Updates geven en mensen informeren	Orange
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	Yellow
Communiceren en mensen blijven betrekken	Orange

3.3.5 Arnhem – Hoogkamp

De Hoogkamp is een wijk in het noordwesten van Arnhem. De wijk wordt begrensd door de straten Schelmseweg, Amsterdamseweg, Jacob Marislaan, Van Ostadestraat en Zypendaalseweg. De Hoogkamp is een typische rustige, ruim opgezette jarendertigwijk met luxe huizen.

Hoogkamp Energie is een bewonersinitiatief vanuit de wijk Hoogkamp om de wijk te betrekken bij de verduurzaming en energietransitie. In het coalitieakkoord van de gemeente Arnhem (2018) is opgenomen dat de gemeente initiatieven steunt op het gebied van verduurzamen of aardgasvrij maken. Arnhem wil samen met bewoners starten met het aardgasvrij krijgen van wijken. De gemeente Arnhem ondersteunt de acties en plannen van Hoogkamp Energie ("Wijk van de Toekomst", z.d.).

Huidige monitoring

Projectoverzicht

Wijk		Arnhem Hoogkamp
Project	Hoogkamp Energie (Warmtevoorziening Hoogkamp)	
Deelprojecten	Zonnepanelen (zonneweide Gelderse Kastelen) Mobiliteitsproject Isolatieproject	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan.	
Wijkevaluatie	ja, er is een technische wijkevaluatie gemaakt. Sociale analyse is nog niet gemaakt.	
Intentieovereenkomst	Nee, is nog niet getekend (planning in 2020)	
Transitieplan	ja is in de maak. Alle verschillende scenario's zijn onderzocht. De opties moeten verder onderzocht worden.	
Uitvoeringsovereenkomst	Nee, is nog niet getekend	
Communicatieplan	Nee, niet opgesteld. Wel consequente communicatiestrategie (naar buurt toe).	
Oprichting energie-coöperatie	Nee, staat op de planning	
Convenant Wijkplan	Ja, is in de maak (i.s.m. gemeente Arnhem en Hoogkamp Energie).	
Planning		
Intentieovereenkomst opstellen	Midden 2020	
Scenario's warmtesysteem voorleggen	Begin 2021	
Transitieplan opstellen	Eind 2020	
Huidige Fase		
Fase 2 (Oriëntatiefase)	Redelijk ver gevorderd in deze fase	
Fase 3 (Haalbaarheid- en planfase)	Start verwacht eind 2020 (verwacht)	

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	■
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	■
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	■
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	■
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	■
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	■
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	■
Vorming wijk-energie-coöperatie	■
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	■
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	■
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	■
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	■
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	■

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	■
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up met hulp vanuit de gemeente/procesbegeleider</i>	■
Grondbeginselen beschreven?	■
Mijlpalen en horizon beschreven?	■
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	■
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>ondersteuning vanuit gemeente</i>	■
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>overzicht is gemaakt</i>	■
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	■
Bepalen meekoppelkansen	■
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	■

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	Yellow
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	Green
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	Green
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	Green
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	Yellow
Formuleren beoogd tijdsplan en eindresultaat.	Green
Randvoorwaarden opstellen.	Green
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	Green
Communicatieplan of -strategie opstellen	Yellow
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	Yellow

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	Yellow
Impact wijkbewoners analyseren	Yellow
Programma van Wensen Opstellen	Green
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	Green
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	Yellow
Financieringsmodellen	Yellow
Planning en organisatieplan uitvoering	Orange
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	Green
Subsidies	Green
Wijkteams informatierondes	Yellow
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	Yellow
Vertegenwoordigers in de wijk	Green
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	Yellow

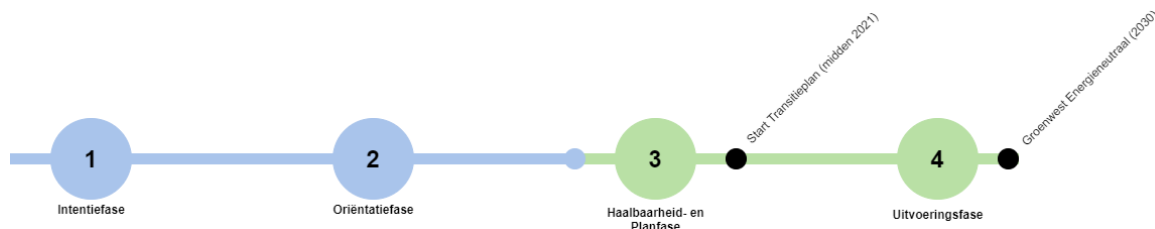
Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	■
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	■
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	■
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	■
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	■
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	■
Updates geven en mensen informeren	■
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	■
Communiceren en mensen blijven betrekken	■

3.3.6 Arnhem – Lombok-Heijenoord

Arnhem West (Lombok-Heijenoord) is een oude stadswijk met circa 5.400 bewoners. De leeftijd van 60% van de bewoners is 20 tot 60 jaar. De sociale cohesie is bovengemiddeld. Het gemiddelde inkomen bedraagt € 37.000, met 13% lage inkomens.

In 2015 is het wijkinitiatief GroenWest opgericht, een platform voor verduurzaming van het gehele stadsdeel. GroenWest richt zich op energie, water, afval en voedsel. In 2016 werd GroenWest actief binnen het Gelders Energieakkoord en sloot zich in 2017 aan bij Wijk van de Toekomst omdat veel wijkbewoners het ondersteunen. Het kernteam van GroenWest bestaat uit 9 mensen. Bij GroenWest staat de wijkbrede aanpak voorop. Zij organiseert projecten waar iedere bewoner gemakkelijk aan kan meedoen. Collectief zonnepanelen inkoop, wijkvergroening, mobiliteit in de wijk (“Wijk van de Toekomst”, z.d.).

Huidige monitoring

Projectoverzicht

Wijk	Arnhem Lombok Heijenoord	
Project	GroenWest Arnhem Warmtevoorziening Lombok, Heijenoord, Klingelbeek	
Deelprojecten	Deelauto's Groenwest Stedelijke vernieuwing i.s.m. gemeente Arnhem Warmtevoorzieningen flat Hulkestein Samenwerking pilot Alliander	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Is gedaan	
Wijkevaluatie	Is deels gedaan (technisch gebied), maar een integrale analyse ontbreekt.	
Intentieovereenkomst	Nog niet getekend.	
Transitieplan	Schets van plan is er. Start opstelling plan, verwacht maart 2021	
Uitvoeringsovereenkomst	Nog niet aan de orde	
Communicatieplan	Is geschreven, als leidraad opgesteld. Focus op flexibiliteit in communicatie	
Oprichting energie-coöperatie	In oprichting	
Samenwerking Alliander en gemeente	Procesbegeleiding en technische ondersteuning (pilot). Afwachten uitkomst.	
Planning		
Oriëntatiefase afgerond	Eind 2020	
Opstellen Transitieplan	Midden 2021	
Groenwest Energieneutraal	Vanaf 2030	
Huidige Fase		
Fase 2 (Oriëntatiefase): Redelijk ver in het proces (3/4), afwachten op opzet van pilot i.s.m. Alliander		
Fase 3 (Haalbaarheids- en planfase): Transitieplan is in ontwikkeling (schets). Verwacht start maart 2021		

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	■
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up met hulp vanuit de gemeente</i>	■
Grondbeginselen beschreven?	■
Mijlpalen en horizon beschreven?	■
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	■
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>ondersteunen WvdT in Arnhem + pilot</i>	■
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>stakeholderoverzicht</i>	■
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	■
Bepalen meekoppelkansen	■
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	■

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	■
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	■
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	■
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	■
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	■
Formuleren beoogd tijdspad en eindresultaat.	■
Randvoorwaarden opstellen.	■
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	■
Communicatieplan of -strategie opstellen	■
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	■

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	■
Impact wijkbewoners analyseren	■
Programma van Wensen Opstellen	■
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	■
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	■
Financieringsmodellen	■
Planning en organisatieplan uitvoering	■
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	■
Subsidies	■
Wijkteams informatierondes	■
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	■
Vertegenwoordigers in de wijk	■
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	■

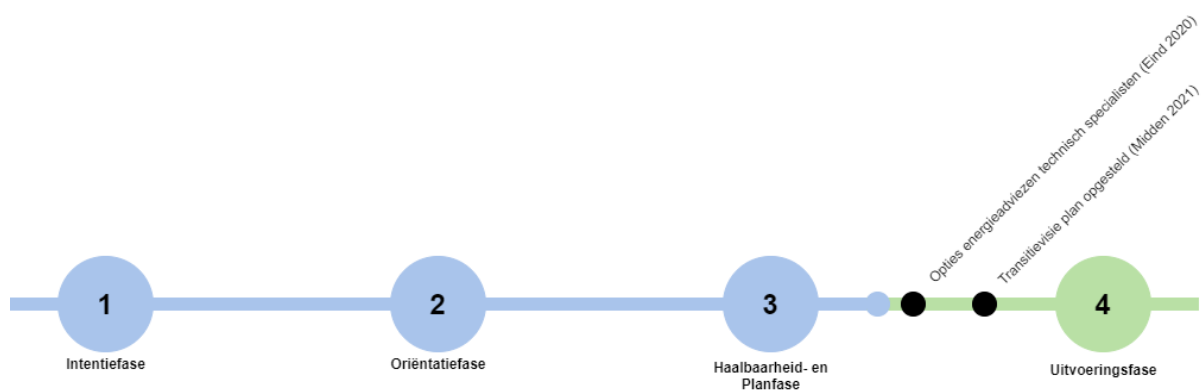
Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	■
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	■
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	■
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	■
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	■
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	■
Updates geven en mensen informeren	■
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	■
Communiceren en mensen blijven betrekken	■

3.3.7 Arnhem – Spijkerkwartier

Het Spijkerkwartier is een oude wijk in Arnhem met veel monumentale gebouwen, met zo'n 6.300 inwoners en 4.800 huishoudens. De samenstelling is zeer divers; een kwart is niet Nederlands. Er zijn veel eenpersoonshuishoudens en relatief jonge bewoners (80% tussen 18 en 34 jaar). Tevens is er een hoge verhuisfrequentie (studenten).

Er is een aantal bewonersinitiatieven om de sociale cohesie in de wijk te vergroten en de wijk te verbeteren. Een daarvan is Spijker Energie. Spijker Energie is actief sinds 2013. Doel is een duurzaam energiesysteem te realiseren. Binnen de huidige energietransitie gaat het om een betaalbaar aardgasloos Spijkerkwartier met de focus op de warmtevoorziening. Dit past binnen het streven van Spijkerkwartier als Blauwe Wijk Economie ("Wijk van de Toekomst", z.d.).

Huidige monitoring

Projectoverzicht

Wijk	Arnhem Spijkerkwartier	
Project	Spijker Energie (Collectieve warmtevoorziening)	
Deelprojecten	10 andere projecten, zoals: Spijkerzwam Collectieve inkoop zonnepanelen en isolatie Groenbedrijf Spijkerkwartier	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan	
Wijkevaluatie	Wijkevaluaties zijn uitgevoerd (sociaal-technische analyse). Evaluaties naast elkaar leggen	
Intentieovereenkomst	Is niet opgesteld	
Transitieplan	Staat op de planning. Verwacht midden 2021	
Uitvoeringsovereenkomst	Is nog niet getekend. Men kijkt eerst naar het opstellen van een transitieplan.	
Communicatieplan	Werkpakket communicatie in de Routekaart van Spijkerenergie	
Oprichting energie-coöperatie	Nog niet aan de orde. Kan op termijn misschien het geval zijn. Tot op heden is het (nog) niet relevant.	
Planning		
HAN-rapport (narratief onderzoek wijkevaluatie)	Midden 2020	
Opties energieadviezen door technisch specialisten	Eind 2020	
Transitievisie-plan opgesteld	Midden 2021	
Huidige Fase		
Fase 3 (Haalbaarheid- en planfase)	Start van deze fase. Opstellen van transitieplan (verwacht in 2021). Deelprojecten in uitvoeringsfase.	(1/4)

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	■
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	■
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	■
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	■
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	■
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	■
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	■
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	■
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	■
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	■
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	■
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	■

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	■
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up initiatief voor de wijk</i>	■
Grondbeginselen beschreven?	■
Mijlpalen en horizon beschreven?	■
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	■
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>gemeente Arnhem ondersteunt</i>	■
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>stakeholderoverzicht</i>	■
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	■
Bepalen meekoppelkansen	■
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	■

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	■
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	■
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	■
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	■
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	■
Formuleren beoogd tijdspad en eindresultaat.	■
Randvoorwaarden opstellen.	■
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	■
Communicatieplan of -strategie opstellen	■
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	■

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	■
Impact wijkbewoners analyseren	■
Programma van Wensen Opstellen	■
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	■
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	■
Financieringsmodellen	■
Planning en organisatieplan uitvoering	■
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	■
Subsidies	■
Wijkteams informatierondes	■
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	■
Vertegenwoordigers in de wijk	■
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	■

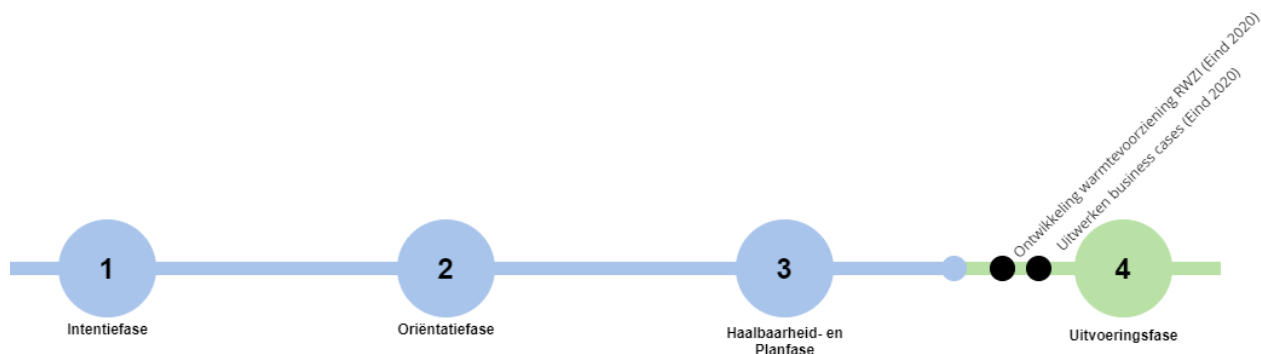
Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	■
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	■
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	■
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	■
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	■
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	■
Updates geven en mensen informeren	■
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	■
Communiceren en mensen blijven betrekken	■

3.3.8 Culemborg – EVA-Lanxmeer

EVA-Lanxmeer is een van de wijken in Culemborg die aardgasvrij willen worden en die het voortouw wil nemen om leerervaringen op te doen die in andere wijken gebruikt kunnen worden. In deze wijk combineren 300 gezinnen wonen, werken, recreëren, drinkwaterwinning, naar school gaan en voedsel produceren. De bewoners streven hoge ambities na op het gebied van cultuurhistorie, landschap, water, energie, gebruik van bouwmaterialen, mobiliteit en bewonersparticipatie in de ontwikkeling en het beheer van de wijk. Energiebesparing en opwekking van duurzame energie zijn belangrijke onderwerpen in de wijk EVA-Lanxmeer. De Trias Energetica is gehanteerd: eerst voorkomen van vraag naar energie, dan bij voorkeur duurzame energie toepassen en ten slotte de fossiele energie die nog nodig is zo efficiënt mogelijk benutten.

EVA-Lanxmeer beschikt over een eigen wijk-energiebedrijf Thermobello, dat eigendom is van de bewoners. Thermobello wekt duurzame warmte op met behulp van een industriële warmtepomp die energie betreft uit drinkwater ("Wijk van de Toekomst", z.d.).

Huidige monitoring

Projectoverzicht

Wijk	EVA-Lanxmeer	
Project	Aardgasvrije wijk EVA-Lanxmeer	
Deelprojecten/Ambities	Cultuurhistorie en landschap Energie en mobiliteit Lanxmeer Bewonersparticipatie en beheer	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan.	
Wijkevaluatie	Is uitgevoerd (Alliander DGO kansenkaart voor intentieovereenkomst), CE Delft (Technische analyse)	
Intentieovereenkomst	Ja, is opgesteld.	
Transitieplan	Is opgesteld. De verschillende scenario's staan in het Buurtenergieplan (rapport).	
Uitvoeringsovereenkomst	Nee, is nog niet opgesteld.	
Communicatieplan	Ja, er is een strategie opgezet en een communicatietool (Alliander adviestool).	
Oprichting energie-coöperatie	Ja, dat is het wijk-energiebedrijf Thermobello. Verder zijn Vrijstad-Energie en Energie-Samen Rivierenland betrokken.	
Planning		
Ontwikkeling warmtevoorziening RWZI	Eind 2020	
Uitwerken business cases	Eind 2020	
Aardgasvrije wijk	Rond 2030	
Huidige Fase		
Fase 3 (Haalbaarheid- en planfase)	Midden in deze fase. Een deel van Lanxmeer is van het aardgas af en er ligt een warmtenet. Deel van de wijk moet nog aangepakt worden	(1/2)

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	■
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	■
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	■
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	■
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	■
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	■
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	■
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	■
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	■
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	■
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	■
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	■

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	■
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up initiatief vanuit de wijk</i>	■
Grondbeginselen beschreven?	■
Mijlpalen en horizon beschreven?	■
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	■
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>gemeente Culemborg betrokken</i>	■
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>stakeholderoverzicht</i>	■
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	■
Bepalen meekoppelkansen	■
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	■

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	■
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	■
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	■
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	■
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	■
Formuleren beoogd tijdsplan en eindresultaat.	■
Randvoorwaarden opstellen.	■
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	■
Communicatieplan of -strategie opstellen	■
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	■

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	■
Impact wijkbewoners analyseren	■
Programma van Wensen Opstellen	■
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	■
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	■
Financieringsmodellen	■
Planning en organisatieplan uitvoering	■
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	■
Subsidies	■
Wijkteams informatierondes	■
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	■
Vertegenwoordigers in de wijk	■
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	■

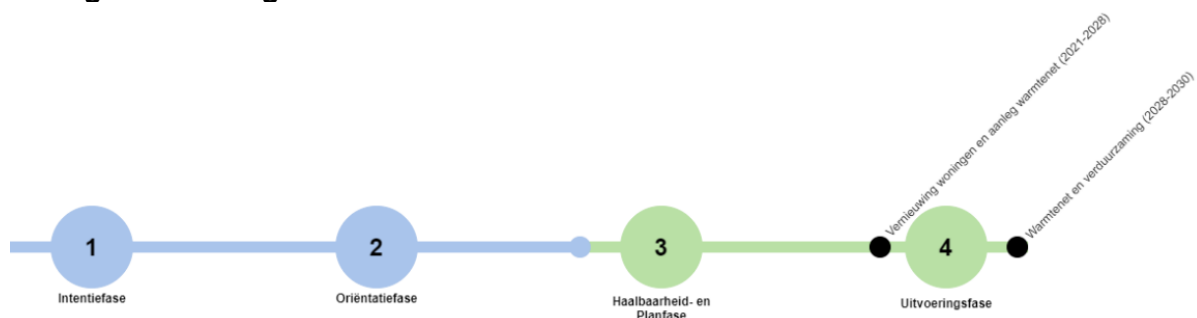
Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	■
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	■
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	■
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	■
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	■
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	■
Updates geven en mensen informeren	■
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	■
Communiceren en mensen blijven betrekken	■

3.3.9 Didam (Montferland) – Bloemenbuurt

De Bloemenbuurt is gebouwd in de jaren 60 en 70 en bestaat voornamelijk uit rijwoningen. De energetische staat van vooral de corporatiewoningen is slecht. Daarnaast kan de buurt ook voor de sociale en fysieke leefomgeving een upgrade gebruiken. Daarom zijn woningbouwcorporatie Plavei en de gemeente een omvangrijk project gestart waarin de gehele buurt zal worden aangepakt. De woningcorporatie neemt het voortouw met de huurwoningen. Eigenaar bewoners zullen worden gestimuleerd om mee te doen.

Er zullen 73 huurwoningen worden gesloopt en 73 nieuwe woningen worden gebouwd. De nieuwbouw woningen worden NOM. Daarnaast volgt een verregaande renovatie van 136 huurwoningen. Het streven is de eerste 15 woningen NOM-ready te renoveren. Het streven is om de andere 121 woningen naar NOM te renoveren. Verder gaat een deel van de stedenbouwkundige structuur op de schop en zal er een park in de buurt komen. Circulariteit, toekomstbestendig, klimaatadaptatie en energieneutraal zijn belangrijke waarden die we in de wijk willen brengen. De gasinfrastructuur is op leeftijd. De plannen worden gerealiseerd op grond die in eigendom is van Plavei en de gemeente ("Wijk van de Toekomst", z.d.).

Huidige monitoring

Projectoverzicht

Wijk	Didam Bloemenbuurt	
Project	Didam Bloemenbuurt (gemeente Montferland)	
Deelprojecten	Initieel project: vernieuwen en renoveren woningvoorraad	
	Wijkvernieuwing: focus op verduurzaming, sociale cohesie verbeteren	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan	
Wijkevaluatie	Ja, sociaal-technische analyse is gemaakt	
Intentieovereenkomst	Overeenkomst is nog niet getekend (afstemmen en inbreng bewoners)	
Transitieplan	Is uitgewerkt voor huurwoningen De Plavei, niet voor particuliere woningen	
Uitvoeringsovereenkomst	Nee, is nog niet opgesteld. Wel opgesteld voor woningen De Plavei	
Communicatieplan	Ja, deze is opgesteld (aanvraag PAW) en vanuit de gemeente	
Oprichting energie-coöperatie	Verkenning is gaande. Opties worden bekeken	
Planning		
Aanvraag subsidie Proeftuinen (BZK)	Midden 2020	
Start vernieuwing woningen + warmtenet	Begin 2021	
Alle woningen betrekken bij warmtenet + verbouwing	2021-2028	
Bloemenbuurt Energieneutraal (warmtenet) - streven	2028-2030	
Huidige Fase		
Fase 2 (Oriëntatiefase)	Vergoed in deze fase. Intentieovereenkomst moet worden opgesteld	(3/4)
Fase 3 (Haalbaarheid- en planfase)	Schets transitieplan opgesteld. Plan is uitgewerkt bij De Plavei	

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	■
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up met hulp vanuit de gemeente en WbC</i>	■
Grondbeginselen beschreven?	■
Mijlpalen en horizon beschreven?	■
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	■
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>aanjagen vanuit De Plavei en gemeente</i>	■
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>stakeholderoverzicht</i>	■
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	■
Bepalen meekoppelkansen	■
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	■

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	■
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	■
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	■
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	■
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	■
Formuleren beoogd tijdspad en eindresultaat.	■
Randvoorwaarden opstellen.	■
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	■
Communicatieplan of -strategie opstellen	■
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	■

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	■
Impact wijkbewoners analyseren	■
Programma van Wensen Opstellen	■
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	■
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	■
Financieringsmodellen	■
Planning en organisatieplan uitvoering	■
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	■
Subsidies	■
Wijkteams informatierondes	■
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	■
Vertegenwoordigers in de wijk	■
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	■

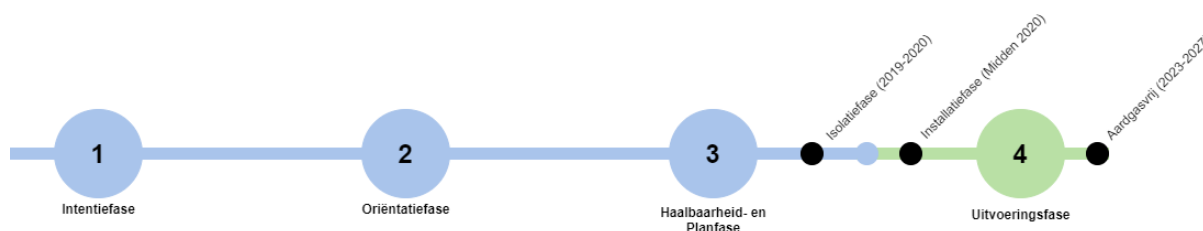
Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	■
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	■
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	■
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	■
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	■
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	■
Updates geven en mensen informeren	■
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	■
Communiceren en mensen blijven betrekken	■

3.3.10 Ermelo – Midden-West

In het najaar van 2017 heeft Alliander een buurtanalyse uitgevoerd in de gemeente Ermelo om een mogelijke volgorde voor de warmtetransitie in de gemeente Ermelo te onderzoeken. Hierbij is gekeken naar de technische staat van de netten, de samenstelling van de wijk (type woningen, energielabels) en de alternatieve warmtebronnen. Wijk West bleek een geschikte buurt om te starten.

Samen met woningbouwcorporatie Uwoon en de wijkregisseur heeft de gemeente besloten om een pilot te beginnen in wijk West-Midden. De netten in deze wijk zijn nagenoeg afgeschreven, deze buurt heeft een goede verdeling van koop- en huurwoningen, er is veel gestandaardiseerde bouw en is tijdens een eerder project bleek dat een groot deel van de bewoners enthousiast is om duurzamer te leven. Daarnaast is Uwoon hier al gestart met planmatig onderhoud aan haar woningen waardoor deze gereed zijn voor een alternatieve warmtebron (“Wijk van de Toekomst”, z.d.).

Huidige monitoring

Projectoverzicht

Wijk	Ermelo Midden-West	
Project	Verduurzaming + Aardgasvrij Ermelo Midden-West	
Deelprojecten	Energieadvies Bewoners Verduurzaming woningen Uwoon	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan	
Wijkevaluatie	Ja, is uitgevoerd	
Intentieovereenkomst	Er is een overeenkomst/samenwerkingsverband gesloten met stakeholders (Uwoon).	
Transitieplan	Transitievisie staat in de subsidieaanvraag	
Uitvoeringsovereenkomst	Nog niet getekend, volgt op termijn. Uwoon is al wel bezig met de uitvoering	
Communicatieplan	Is opgesteld. Werken vanuit ervaring en een communicatie-handleiding.	
Oprichting energie-coöperatie	Niet aan de orde, samenwerking met Veluwe-Energie	
Planning		
Isolatiefase	2020-2025	
Installatiefase	2020-2026	
Aardgasvrij	Verwachting 2027	
Huidige Fase		
Fase 3 (Haalbaarheid- en planfase)	Sommige projecten in de uitvoeringsfase. Warmtevoorzieningsproject midden in fase 3	(1/2)

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	■
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	■
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	■
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	■
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	■
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	■
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	■
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	■
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	■
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	■
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	■
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	■

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	■
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up met sleutelrol vanuit gemeente</i>	■
Grondbeginselen beschreven?	■
Mijlpalen en horizon beschreven?	■
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	■
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>duurzaamheidsvisie vanuit Uwoon en gemeente</i>	■
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>stakeholderoverzicht</i>	■
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	■
Bepalen meekoppelkansen	■
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	■

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	■
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	■
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	■
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	■
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	■
Formuleren beoogd tijdspad en eindresultaat.	■
Randvoorwaarden opstellen.	■
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	■
Communicatieplan of -strategie opstellen	■
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	■

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	■
Impact wijkbewoners analyseren	■
Programma van Wensen Opstellen	■
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	■
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	■
Financieringsmodellen	■
Planning en organisatieplan uitvoering	■
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	■
Subsidies	■
Wijkteams informatierondes	■
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	■
Vertegenwoordigers in de wijk	■
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	■

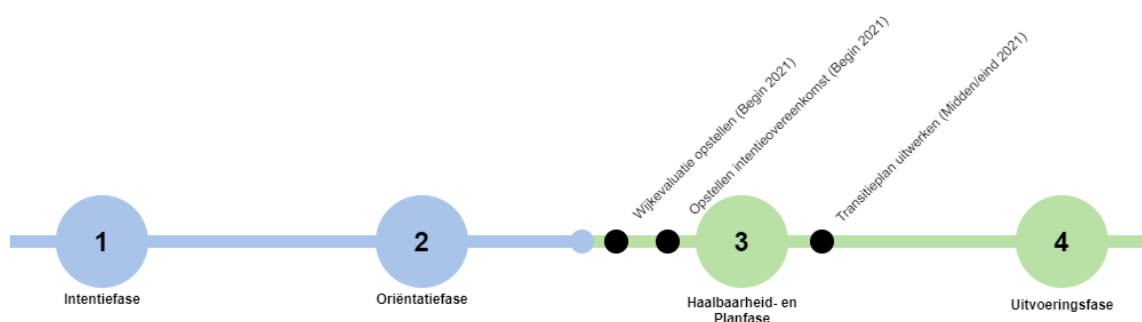
Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	■
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	■
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	■
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	■
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	■
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	■
Updates geven en mensen informeren	■
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	■
Communiceren en mensen blijven betrekken	■

3.3.11 Huissen (Lingewaard) – Zilverkamp

De Zilverkamp is een zogenaamde bloemkoolwijk, gebouwd eind jaren '70 – begin jaren '80. De totale oppervlakte van de wijk is 148 ha, waarvan 142 ha landoppervlakte en 6 ha wateroppervlakte. In de Zilverkamp zijn 2.735 huishoudens met 6.070 bewoners (gemiddeld 2,2 bewoners per huishouden). Het gemiddeld inkomen per inwoner bedraagt €24.200 per jaar; dit is inclusief de bewoners zonder inkomen. Gemiddeld verdient een bewoner met inkomen €30.000 per jaar.

In 2017 is door bewoners en professionals gezamenlijk een wijkontwikkelingsplan opgesteld om de wijk te revitaliseren. Er zijn 44 projectideeën om de wijk sociaal gezien weer 'fris en fruitig' te maken. Duurzaamheid is één van de thema's die leeft binnen de wijk. Vanuit het wijkontwikkelingsplan is de projectgroep Duurzaam Zilverkamp met bewoners opgezet. Deze groep is zeer actief en overlegt en heeft een projectplan opgesteld; Wijk van de toekomst is hier onderdeel van ("Wijk van de Toekomst", z.d.).

Huidige monitoring

Projectoverzicht

Wijk	Huissen Zilverkamp	
Project	Duurzaam Zilverkamp	
Deelprojecten	Wijkontwikkelingsplan (vergroening, sociale cohesie) Verduurzaming woningen (zonnepanelen, isolatie)	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan	
Wijkevaluatie	Deels uitgewerkt, gaat verder door extern bureau gedaan worden. Verwacht midden 2021.	
Intentieovereenkomst	Intentieovereenkomst is nog niet getekend, moet nog afwachten en meer onderzoek te doen.	
Transitieplan	Volgens de planning midden/eind 2021 beginnen met opstellen.	
Uitvoeringsovereenkomst	Nog niet opgesteld.	
Communicatieplan	Opgesteld en uitgewerkt. Nodig voor aanvraag PAW.	
Oprichting energie-coöperatie	Opties worden bekeken.	
Planning		
Wijkevaluatie opstellen	Begin 2021	
Opstellen intentieovereenkomst	Begin 2021	
Transitieplan uitwerken	Midden/Eind 2021	
Huidige Fase		
Fase 2 (Oriëntatiefase)	Midden in deze fase. Start gemaakt met evaluatie en intentieovereenkomst verwacht in begin 2021.	(1/2)
Fase 3 (Haalbaarheid- en planfase)	Verwacht start fase 3 midden 2021.	

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	■
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up initiatief voor de wijk</i>	■
Grondbeginselen beschreven?	■
Mijlpalen en horizon beschreven?	■
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	■
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>WbC is betrokken. Zijn bekend.</i>	■
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>er is een overzicht</i>	■
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	■
Bepalen meekoppelkansen	■
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	■

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	■
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	■
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	■
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	■
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	■
Formuleren beoogd tijdspad en eindresultaat.	■
Randvoorwaarden opstellen.	■
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	■
Communicatieplan of -strategie opstellen	■
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	■

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	■
Impact wijkbewoners analyseren	■
Programma van Wensen Opstellen	■
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	■
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	■
Financieringsmodellen	■
Planning en organisatieplan uitvoering	■
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	■
Subsidies	■
Wijkteams informatierondes	■
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	■
Vertegenwoordigers in de wijk	■
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	■

Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	■
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	■
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	■
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	■
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	■
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	■
Updates geven en mensen informeren	■
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	■
Communiceren en mensen blijven betrekken	■

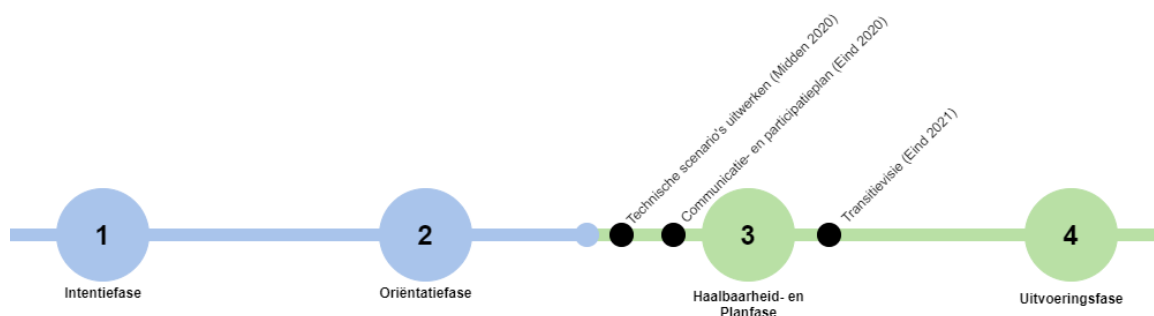
3.3.12 Lochem – Laren

Laren kenmerkt zich door een actieve dorpsgemeenschap met een grote ondernemingszin. Er is sprake van een brede spreiding van inkomensniveaus. Wel is er een hoog aandeel eigen woningbezit. Laren kent een zeer groot buitengebied, dat circa een derde deel van de gemeente Lochem beslaat.

Laren wil van het aardgas af en overgaan op een duurzame energievoorziening. De dorpsraad Wakker Laorne heeft hiertoe een projectgroep Gasvrij Laren ingesteld. Deze projectgroep is bezig met een onderzoek naar de mogelijkheden, de kosten en de financiering om Laren aardgasvrij te maken.

Voor de gemeente Lochem gaat Laren en het omliggende buitengebied gelden als voorbeeldwijk. De gemeente Lochem heeft het plan volgend jaar te beginnen met het opstellen van een warmtevisie, waarin wordt aangegeven welke wijk wanneer van het aardgas af gaat. Door bij te dragen en deel te nemen aan het Larense project wordt ervaring opgedaan hoe dit het beste aangepakt kan worden (“Wijk van de Toekomst”, z.d.).

Huidige monitoring

Projectoverzicht

Wijk		
Project	Warmtetransitie-plan Laren	
Deelprojecten	Lochem-Energie (Isolatie, Zonne-energie), zijn ook actief	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan.	
Wijkevaluatie	Deels gedaan, moet nog uitgewerkt worden.	
Intentieovereenkomst	Ja, is opgesteld.	
Transitieplan	Verwacht eind 2021.	
Uitvoeringsovereenkomst	Nee, is nog niet opgesteld.	
Communicatieplan	Deels opgesteld in warmtetransitievisie, moet uitgewerkt worden. Verwacht eind 2020.	
Oprichting energie-coöperatie	Niet relevant, want project vereist geen warmtenet. Er is ook al een energie coöperatie.	
Planning		
Technische Scenario's uitgewerkt	Midden 2020	
Website gereed	Eind 2020	
Communicatie- en participatieplan	Eind 2020	
Transitievisie uitgewerkt	Eind 2021	
Aardgasvrij	2030-2035	
Huidige Fase		
Fase 2 (Oriëntatiefase)	Zit midden in deze fase. Evaluatie (sociaal-technisch) moet uitgewerkt worden.	(1/2)
Fase 3 (Haalbaarheid- en planfase)	Transitieplan opgesteld in 2021.	

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	■
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	■
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	■
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	■
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	■
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	■
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	■
Vorming wijk-energie-coöperatie	
	■
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	■
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	■
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	■
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	■
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	■

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	■
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up initiatief met hulp vanuit gemeente</i>	■
Grondbeginselen beschreven?	■
Mijlpalen en horizon beschreven?	■
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	■
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>Gemeente Lochem ondersteunt</i>	■
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen?	■
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	■
Bepalen meekoppelkansen	■
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	■

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	■
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	■
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	■
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	■
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	■
Formuleren beoogd tijdspad en eindresultaat.	■
Randvoorwaarden opstellen.	■
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	■
Communicatieplan of -strategie opstellen	■
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	■

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	■
Impact wijkbewoners analyseren	■
Programma van Wensen Opstellen	■
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	■
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	■
Financieringsmodellen	■
Planning en organisatieplan uitvoering	■
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	■
Subsidies	■
Wijkteams informatierondes	■
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	■
Vertegenwoordigers in de wijk	■
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	■

Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	■
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	■
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	■
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	■
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	■
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	■
Updates geven en mensen informeren	■
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	■
Communiceren en mensen blijven betrekken	■

3.3.13 Nijmegen – Hengstdal

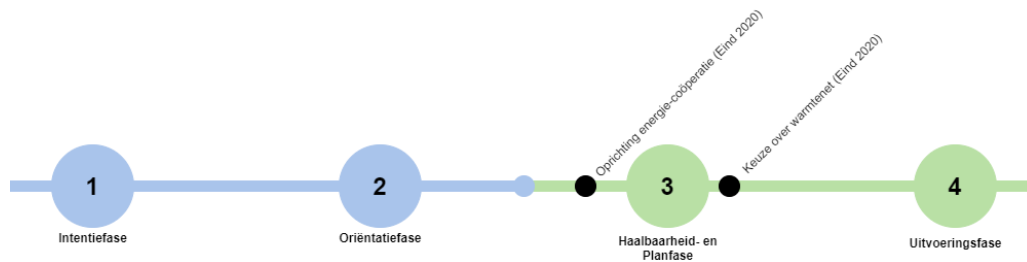
Hengstdal is een wijk in Nijmegen-Oost en gebouwd tussen 1920 en 1950 als uitbreiding van de lintbebouwing langs de doorgaande wegen. De wijk bestaat uit Het Rode Dorp, Spoorbuurt, Bomenbuurt en Limos. De wijk ligt op de stuwwal van het Rijk van Nijmegen en het terrein is dan ook licht glooiend.

Hengstdal is een wijk die door de gemeente is geselecteerd om als een van de eerste wijken in Nijmegen aardgasloos te worden. Duurzaam Hengstdal is een bewonersinitiatief dat gedragen wordt door bewoners en dat aan de slag is gegaan met deze uitdaging, als onderdeel van verduurzaming van de wijk in brede zin. Het gaat hierbij om toerisme, auto's delen, zorg en welzijn, energie besparen en zelf opwekken, voedselteelt, verbeteren en onderhouden van de openbare ruimte (tuinen en straten) of vrijetijdsbesteding.

De diversiteit in de wijk maakt Hengstal geschikt voor een wijkbrede aanpak, met een focus op het isoleren, om op de middellange termijn over te kunnen gaan naar één van de aardgasvrije warmtevoorzieningen (vooral All Electric, kleinschalige laagtemperatuur warmtenet, grootschalig warmtenet). De eerste initiatieven hiervoor zijn in 2017 gestart, waarbij bewoners, huurders, corporaties, netbeheerder en gemeente werken aan een transitieplan voor deze wijk. Het plan is eind 2018 vastgesteld ("Wijk van de Toekomst", z.d.).

Huidige inventarisatie

Projectoverzicht

Wijk	Nijmegen Hengstdal	
Project	Duurzaam Hengstdal (warmtenet)	
Deelprojecten	Groenvoorziening in Hengstdal	
	Isolatie en zonne-energie in Hengstdal	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan	
Wijkevaluatie	Wijkevaluatie is deels gedaan, voor pilotwijk in Hengstdal.	
Intentieovereenkomst	Intentieovereenkomst is nog niet opgesteld (volgt uit pilot met Alliander) en	
Transitieplan	Er is een opzet gemaakt voor het opstellen van een transitieplan. Dit i.s.m. Alliander.	
Uitvoeringsovereenkomst	Nee, nog niet opgesteld.	
Communicatieplan	Is deel opgesteld. Communicatiestrategie opgesteld.	
Oprichting energie-coöperatie	Opties en mogelijkheden worden bekeken.	
Planning		
Oprichting Energie-coöperatie	Eind 2020	
Keuze warmtenet	Eind 2020	
Huidige Fase		
Fase 2 (Oriëntatiefase)	Midden in deze fase. Dit jaar duidelijkheid over de technische scenario's en energie coöperatie.	(1/2)

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	■
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up initiatief vanuit de wijk</i>	■
Grondbeginselen beschreven?	■
Mijlpalen en horizon beschreven?	■
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	■
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>zijn bekend (pilot met Alliander)</i>	■
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>overzicht gemaakt</i>	■
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	■
Bepalen meekoppelkansen	■
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	■

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	■
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	■
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	■
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	■
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	■
Formuleren beoogd tijdspad en eindresultaat.	■
Randvoorwaarden opstellen.	■
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	■
Communicatieplan of -strategie opstellen	■
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	■

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	Yellow
Impact wijkbewoners analyseren	Green
Programma van Wensen Opstellen	Yellow
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	Green
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	Yellow
Financieringsmodellen	Yellow
Planning en organisatieplan uitvoering	Yellow
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	Green
Subsidies	Yellow
Wijkteams informatierondes	Green
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	Green
Vertegenwoordigers in de wijk	Green
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	Yellow

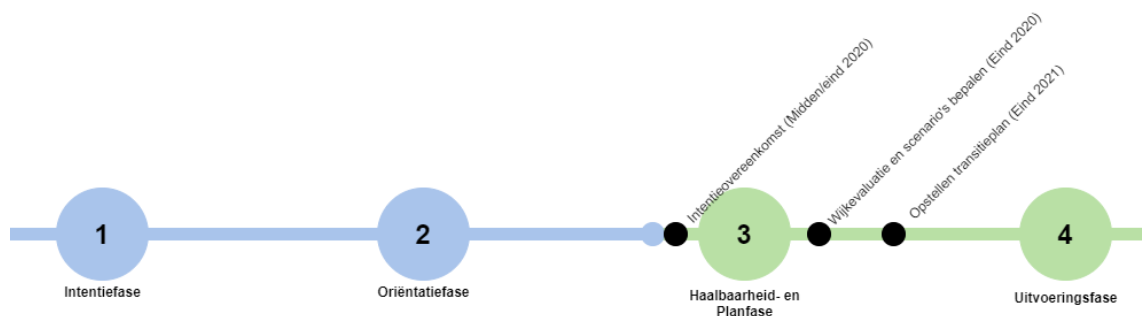
Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	Orange
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	Orange
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	Orange
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	Orange
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	Orange
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	Orange
Updates geven en mensen informeren	Yellow
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	Orange
Communiceren en mensen blijven betrekken	Yellow

3.3.14 Renkum – Heveadorp

Heveadorp is een kleine en hechte gemeenschap. Er is een actieve bewonersvereniging: 't Heveaantje. Hevea Initiatief staat hier los van. Het is een “woondorp”; er zijn vrijwel geen andere functies aanwezig. Er zijn wel veel ondernemingen aan huis. Het gemiddeld inkomen is met €72.600 aanzienlijk hoger dan het gemiddelde van de gemeente (€60.500). De leeftijdsgroep 45-65 is veruit de grootste (47%), 65 jaar en ouder is ook een grote groep (26%).

In Heveadorp hebben de enthousiaste bewoners van het Hevea Initiatief en de gemeente de handen ineen geslagen en het voortouw genomen om met dit dorp te beginnen met de verkenning van een aardgasvrije woonomgeving. Vooral vanwege de sterke sociale samenhang en de behapbare schaal zien zij samen goede kansen om van Heveadorp een Wijk van de Toekomst te maken. En dat zien ook woningcorporatie Vivare, netbeheerder Liander en provincie Gelderland (“Wijk van de Toekomst”, z.d.).

Huidige inventarisatie

Projectoverzicht

Wijk	Renkum Heveadorp	
Project	Hevea initiatief warmtevoorziening	
Deelprojecten	Verduurzaming woningen (handreiking/advies bewoners) Energievorm (zonne-energie, waterkracht)	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan	
Wijkevaluatie	Er is een schets gemaakt (opzet van evaluatie). Zal nog uitgewerkt worden	
Intentieovereenkomst	Nog niet getekend. Planning eind Fase 2	
Transitieplan	Ja, mee bezig Ecorys/APPM (betaald door gemeente). Samengevoegd met business case.	
Uitvoeringsovereenkomst	Nee, nog niet mee bezig	
Communicatieplan	Er is een communicatiestrategie opgesteld (naar bewoners en betrokkenen toe)	
Oprichting energie-coöperatie	Men kijkt naar de opties. Hevea Initiatief is wel geformaliseerd.	
Planning		
Opstellen Transitieplan	Eind 2021	
Wijkevaluatie en scenario's opstellen	Eind 2020	
Intentieovereenkomst	Midden 2020	
Huidige Fase		
Fase 2 (Oriëntatiefase)	Redelijk gevorderd in fase 2. Doel om voorkeursvarianten (strategieën of scenario's) te bepalen.	(3/4)
Fase 3 (Haalbaarheid- en planfase)	Verwacht start midden 2021	

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	■
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	■
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	■
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	■
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	■
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	■
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	■
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	■
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	■
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	■
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	■
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	■

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	■
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up met ondersteuning vanuit de gemeente</i>	■
Grondbeginselen beschreven?	■
Mijlpalen en horizon beschreven?	■
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	■
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>Heveadorp is koploper</i>	■
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>overzicht gemaakt</i>	■
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	■
Bepalen meekoppelkansen	■
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	■

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	Yellow
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	Green
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	Green
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	Green
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	Yellow
Formuleren beoogd tijdspad en eindresultaat.	Green
Randvoorwaarden opstellen.	Green
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	Green
Communicatieplan of -strategie opstellen	Green
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	Yellow

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	Yellow
Impact wijkbewoners analyseren	Yellow
Programma van Wensen Opstellen	Green
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	Green
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	Green
Financieringsmodellen	Yellow
Planning en organisatieplan uitvoering	Yellow
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	Green
Subsidies	Yellow
Wijkteams informatierondes	Green
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	Green
Vertegenwoordigers in de wijk	Green
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	Green

Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	■
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	■
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	■
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	■
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	■
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	■
Updates geven en mensen informeren	■
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	■
Communiceren en mensen blijven betrekken	■

3.3.15 Wageningen – Benedenbuurt

In de Benedenbuurt is uit het Klimaatstraatfeest (2016) een bewonersinitiatief voortgekomen, dat aan de slag wil met het aardgasvrij maken van de wijk. Er ontstonden extra kansen om de wijk aardgasvrij te maken omdat de riolering dringend aan vervanging toe is en dan tegelijkertijd de gasleidingen vernieuwd zouden moeten worden.

De Benedenbuurt zet in op een kleinschalig warmtenet. Omdat de vervanging van de riolering en het gasnet niet kan wachten, is gekozen voor een tussenoplossing. Op korte termijn kiest de Benedenbuurt voor een hoog-temperatuur warmtenet. Dit zal gevoed worden door industriële warmtepompen, in combinatie met een warmte-koude opslagsysteem. Na aanleg van het warmtenet gaat de Benedenbuurt de warmtevraag van de woningen verminderen door ze te isoleren. Hier is een periode van 15 jaar voor uitgetrokken. Als dat klaar is kan de Benedenbuurt overstappen op een duurzame, laagtemperatuur warmtebron ("Wijk van de Toekomst", z.d.).

Notitie: gedurende de monitoring is gebleken dat bij het WKT van Wageningen Benedenbuurt niet mogelijk was om een interview af te nemen. Er is een korte vragenlijst opgesteld en deze is ingevuld. Om die reden is het monitoringsmodel en projectoverzicht niet aanwezig, maar is er wel een indicatie vastgesteld waar deze wijk zich bevindt.

Huidige monitoring

Projectoverzicht

Wijk		Wageningen Benedenbuurt
Project	Warmtenet Wageningen Benedenbuurt	
Deelprojecten	Verduurzaming woningen (advies, zonnepanelen, isolatie)	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan	
Wijkevaluatie	Ja, is uitgevoerd	
Intentieovereenkomst	In 2018 is 'Benedenbuurt coöperatief naar Duurzame Warmte' als intentieovereenkomst ondertekend.	
Transitieplan	Ja, is opgesteld	
Uitvoeringsovereenkomst	Ja, dit is uitgewerkt met scenario's en een programma van eisen voor het hoogtemperatuur warmtenet.	
Communicatieplan		
Oprichting energie-coöperatie	Ja, deze is opgezet (WOW). De coöperatie telt ongeveer 120 leden.	
Planning		
Wageningen Benedenbuurt aardgasvrij	Midden 2023	
Isolatie woningen	2017-2030 (v.a. 2030 ingezet op duurzame laagtemperatuur warmtebron)	
Huidige Fase		
Fase 4 (Uitvoeringsfase)		

3.3.16 Wageningen – Nude

De Nude is een driehoekvormige wijk aan de zuidwestelijke rand van Wageningen. De schuine zijde van de driehoek wordt gevormd door een strook met gestapelde 'stempelbouw' uit 1965. Voor de Nude staan de komende jaren een flink aantal werkzaamheden op het programma. De Woningstichting gaat groot onderhoud plegen. Het groen, de afvalinzameling, de riolering en het oude gasnet zijn aan vervanging toe. Daarom ontstond bij een aantal partijen, de gemeente, de Woningstichting, een beheerder van Vereniging van Eigenaren, Solidez en netbeheerder Liander de behoefte om de plannen en agenda's over elkaar te leggen en te gaan verbinden met wensen en dromen van bewoners en ondernemers van de Nude. De woningen in de wijk zijn toe aan groot onderhoud. De betrokken partijen onderzoeken hoe zij de warmtevraag kunnen beperken en hoe zij de aardgasgestookte cv kunnen vervangen door een duurzame warmtevoorziening. Zij denken hierbij aan een duurzaam warmtenet of all-electric ("Wijk van de Toekomst", z.d.).

Notitie: gedurende de monitoring is gebleken dat bij het WKT van Wageningen Benedenbuurt niet mogelijk was om een interview af te nemen. Er is een korte vragenlijst opgesteld en deze is ingevuld. Om die reden is het monitoringsmodel niet aanwezig, maar is er wel een indicatie vastgesteld waar deze wijk zich bevindt. Op dit moment is dit project 'on hold'.

Huidige monitoring

Projectoverzicht

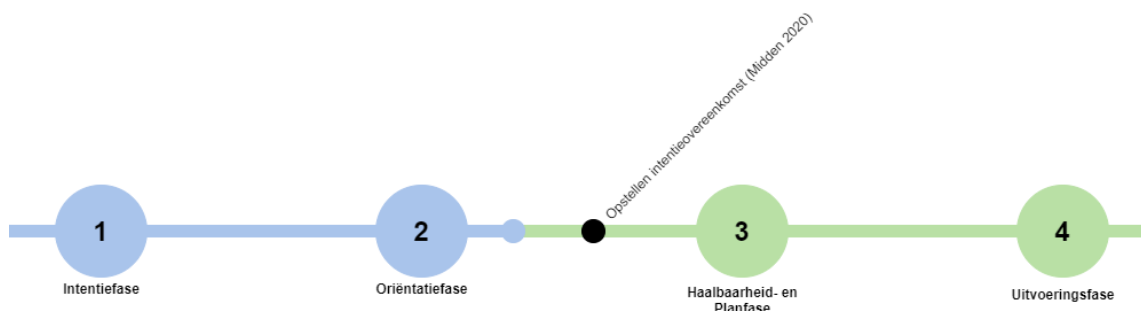
Wijk		Wageningen Nude
Project	Warmtevoorziening Wageningen Nude	
Deelprojecten	Stadsvernieuwing Wageningen Nude (sociaal, technisch)	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan	
Wijkevaluatie		
Intentieovereenkomst		
Transitieplan		
Uitvoeringsovereenkomst		
Communicatieplan		
Oprichting energie-coöperatie		
Planning		
Planning/plan opstellen voor project	Eind 2020	
Opzet project vormgeven	Eind 2020	
Huidige Fase		
Fase 2 (Orientatiefase)	Start gemaakt met het project en deze fase. Project heeft pauze genomen.	
Huidige Fase		
Fase 2 (Orientatiefase)	Gestart met deze fase	

3.3.17 Wijchen – Hart van Zuid

Hart van Zuid is het initiatief van een aantal partners. Samen met inwoners hebben ze de vraag verkend, opgaven bepaald en de eerste plannen gemaakt. Iedereen vanuit zijn eigen rol en verantwoordelijkheid. Ze hebben elkaar nodig om de plannen verder uit te werken en te realiseren. Op hun pad komen ze misschien nog meer initiatieven en partijen tegen die iets kunnen betekenen in hun ambitie.

Er staan in de wijk veel woningen van de woningbouwvereniging Talis. Het vastgoed is voor het grootste gedeelte gebouwd in de jaren 80. Het gemiddelde energielabel is C. Gezien de relatief jonge woningvoorraad is het aardgasverbruik niet hoog, gemiddeld 30-40 GJ/woning. Voor het overige vastgoed (zakelijk/maatschappelijk) is het aardgasverbruik onder het gemiddelde. Enkele objecten hebben een label F en bijbehorend gasverbruik ("Wijk van de Toekomst", z.d.).

Huidige monitoring

Projectoverzicht

Wijk	Wijchen Hart van Zuid	
Project	Initiatieproject: Stadsvernieuwing Hart van Zuid (leefbaarheid)	
Deelprojecten	Verduurzaming woningen	
	Klimaatadaptatie	
	Opzet WKTs in Hart van Zuid	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan	
Wijkevaluatie	Technische wijkanalyse gedaan + leefbaarheidsonderzoek	
Intentieovereenkomst	Nog niet getekend (planning augustus 2020)	
Transitieplan	Nee, is nog niet opgesteld.	
Uitvoeringsovereenkomst	Nee, is nog niet opgesteld.	
Communicatieplan	Ja, een concept is opgesteld.	
Oprichting energie-coöperatie	Verkenning van mogelijkheden maken	
Planning		
Opstellen intentieovereenkomst	Midden 2020	
Huidige Fase		
Fase 2 (Oriëntatiefase)	Start gemaakt met deze fase. Evaluatie is gedaan en intentieovereenkomst word verwacht. (1/4)	

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	Orange
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up met ondersteuning vanuit de gemeente</i>	Green
Grondbeginselen beschreven?	Green
Mijlpalen en horizon beschreven?	Yellow
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	Green
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>gemeente is leidend (duurzame ambitie)</i>	Green
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>belangenroos gemaakt</i>	Green
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	Green
Bepalen meekoppelkansen	Green
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	Yellow

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	Green
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	Green
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	Yellow
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	Green
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	Yellow
Formuleren beoogd tijdspad en eindresultaat.	Green
Randvoorwaarden opstellen.	Yellow
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	Green
Communicatieplan of -strategie opstellen	Green
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	Orange

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	■
Impact wijkbewoners analyseren	■
Programma van Wensen Opstellen	■
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	■
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	■
Financieringsmodellen	■
Planning en organisatieplan uitvoering	■
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	■
Subsidies	■
Wijkteams informatierondes	■
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	■
Vertegenwoordigers in de wijk	■
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	■

Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	■
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	■
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	■
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	■
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	■
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	■
Updates geven en mensen informeren	■
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	■
Communiceren en mensen blijven betrekken	■

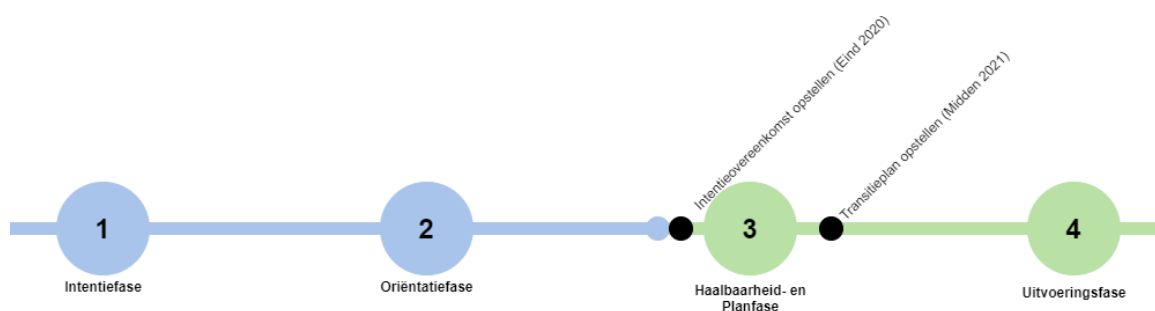
3.3.18 Zevenaar – Angerlo

In Angerlo staan vooral oudere woningen. In onderstaande tabel staan ook de gegevens verder omschreven voor heel Angerlo, dus inclusief buitengebied. In het voorgenomen projectgebied bevinden zich 450 woningen.

In een heel groot gedeelte van Angerlo wordt de riolering vervangen en daarmee wordt de hele openbare ruimte ook vernieuwd. Er liggen goede meekoppelkansen voor het realiseren van een nieuwe infrastructuur ter vervanging van het aardgas, want in 2040 wil gemeente Zevenaar energieneutraal zijn.

Angerlo is een van de pilotgebieden van gemeente Zevenaar om aardgasvrij te worden. Vanuit de aanpak Wijk van de Toekomst wordt er 2 jaar uitgetrokken voor de voorbereiding. De verwachting is dat in 2020 duidelijk is op welke manier Angerlo aardgasvrij gaat worden, zodat de werkzaamheden zoveel mogelijk mee kunnen lopen met de vervanging van de riolering. Wel wordt verwacht dat de doorlooptijd best groot zal zijn en de verwachting is dat in 2031 de wijk helemaal van het gas afgesloten is. Inwoners hebben de tijd om hun woningen aan te passen (“Wijk van de Toekomst”, z.d.).

Huidige monitoring

Projectoverzicht

Wijk	Zevenaar Angerlo	
Project	Warmtevoorziening Angerlo	
Deelprojecten	oprichting energie-coöperatie (inkoop groene energie) verduurzaming woningen (isolatie, zonne-energie)	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan	
Wijkevaluatie	Wijkevaluatie is deels door de gemeente gedaan (warmtetransitie-visie)	
Intentieovereenkomst	Informele intentieovereenkomst opgesteld. Officiële overeenkomst verwacht 2020.	
Transitieplan	Concept plan wordt eind 2020 verwacht, definitief midden 2021	
Uitvoeringsovereenkomst	Nee, nog niet aan de orde	
Communicatieplan	Ja, is opgesteld	
Oprichting energie-coöperatie	Ja, bezig met oprichting	
Planning		
Opzet Energie-coöperatie	Eind 2020	
intentieovereenkomst opstellen	Eind 2020	
Scenario's voorleggen	Begin 2021	
Opstellen Transitieplan	Eind 2020 Midden 2021	
Aardgasvrij	Vanaf 2031	
Huidige Fase		
Fase 2 (Oriëntatiefase)	Redelijk ver gevorderd in deze fase. Bezig met uitwerken evaluatie en intentieovereenkomst (1/2)	
Fase 3 (Haalbaarheid- en planfase)	Opstellen transitieplan/convenant vanaf 2021	

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	■
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	■
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	■
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	■
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	■
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	■
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	■
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	■
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	■
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	■
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	■
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	■

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	■
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up met ondersteuning van procesbegeleider</i>	■
Grondbeginselen beschreven?	■
Mijlpalen en horizon beschreven?	■
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	■
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>zijn bekend (e.g. visieplan gemeente)</i>	■
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>overzicht gemaakt</i>	■
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	■
Bepalen meekoppelkansen	■
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	■

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijk inventariseren	Yellow
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	Green
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	Green
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	Green
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	Yellow
Formuleren beoogd tijdsplan en eindresultaat.	Yellow
Randvoorwaarden opstellen.	Yellow
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit wijk.	Green
Communicatieplan of -strategie opstellen	Green
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijk	Green

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	Green
Impact wijkbewoners analyseren	Yellow
Programma van Wensen Opstellen	Yellow
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	Green
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	Yellow
Financieringsmodellen	Yellow
Planning en organisatieplan uitvoering	Yellow
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	Green
Subsidies	Yellow
Wijkteams informatierondes	Yellow
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	Green
Vertegenwoordigers in de wijk	Green
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	Yellow

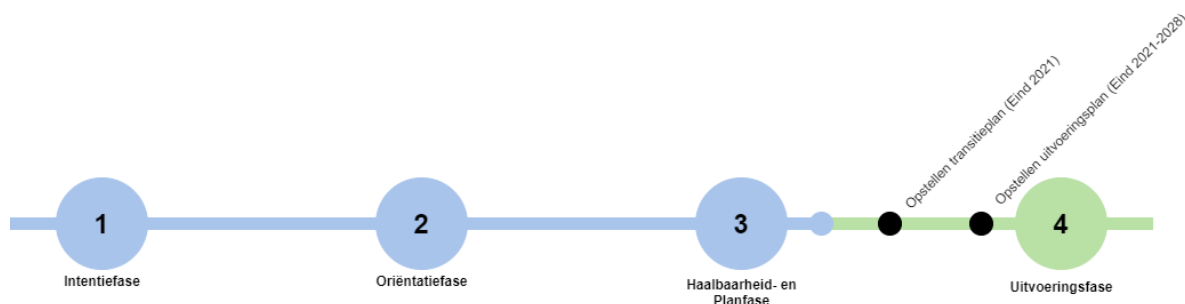
Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	
Updates geven en mensen informeren	
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	
Communiceren en mensen blijven betrekken	

3.3.19 Zutphen – Voorsteralleekwartier-Noord en Berkelpark

De gemeente Zutphen onderschrijft de landelijke ambities om aardgasvrij te worden en wil in 2030 energieneutraal zijn. Daarom nam de gemeente het initiatief voor het project ‘Wijk van de Toekomst’, met een uitvoeringsprogramma. De focus ligt op een wijk- en buurtgerichte aanpak, met veel aandacht voor het maatschappelijke proces, om uiteindelijk te komen tot een aardgasvrije bestaande wijk. Het ‘Zutphen van de Toekomst’.

De gemeente heeft een projectorganisatie opgezet om het proces te begeleiden en uit te voeren. De wijken Voorsteralleekwartier en Berkelpark zijn de eerste wijken die aangepakt worden. Alle wijken in Zutphen moeten uiterlijk in 2050 aardgasvrij zijn, maar liever 15 à 20 jaar eerder. Bewoners van Voorsteralleekwartier-Noord en Berkelpark kunnen meedenken over een aardgasloze toekomst. Veel bewoners hebben afgelopen jaren al eens subsidie aangevraagd voor het isoleren van hun woning. Zij zijn dus al bezig met verduurzaming. Ook is in deze buurten veel gestandaardiseerde bouw. Daardoor is het eenvoudiger om hier te zoeken naar nieuwe duurzame energievoorzieningen, dan in een wijk met veel verschillende, vrijstaande woningen. Deze buurten worden daarom als eerste in Zutphen aangepakt. De wijk ligt relatief dichtbij Bedrijvenpark De Mars, waar bedrijven gevestigd zijn die restwarmte beschikbaar hebben (“Wijk van de Toekomst”, z.d.).

Huidige inventarisatie

Projectoverzicht

Wijk	Zutphen Voorsteralleekwartier-Noord en Berkelpark	
Project	Verduurzaming en aardgasvrije wijken gemeente Zutphen	
Deelprojecten	Verduurzaming woningen (isolatie, zonnepanelen) Opzet Energie-coöperatie	
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT	Ja, is gedaan.	
Wijkevaluatie	De wijkevaluatie is gemaakt als basis voor het transitieplan.	
Intentieovereenkomst	Ja, de intentieovereenkomst is ondertekend in 2018.	
Transitieplan	Verwacht het projectteam te hebben afgerond eind 2021.	
Uitvoeringsovereenkomst	Begin 2021-2028 dan begint de uitvoering (streven).	
Communicatieplan	Niet echt een beschreven plan, maar wel een maatwerk-strategie per buurt.	
Oprichting energie-coöperatie	Er is een coöperatie in Zutphen. Per wijk moeten de opties bekeken worden.	
Planning		
Transitieplan opstellen	Eind 2021	
Uitvoeringsplan opstellen	2021-2028	
Huidige Fase		
Fase 3 (Haalbaarheid- en planfase)	Begonnen aan deze fase, met opstellen transitieplan en scenario's wijken	(1/4)

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken) → gemeente en Zutphen-Energie	
Vorming wijk-energie-coöperatie	
Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	■
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht) → <i>Bottom-up vanuit de wijken. Mangement vanuit gemeente.</i>	■
Grondbeginselen beschreven?	■
Mijlpalen en horizon beschreven?	■
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	■
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder? → <i>In 2030 aardgasvrij (samenwerken partners).</i>	■
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen? → <i>stakeholderoverzicht</i>	■
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	■
Bepalen meekoppelkansen	■
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	■

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijken inventariseren	■
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	■
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	■
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	■
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	■
Formuleren beoogd tijdsplan en eindresultaat.	■
Randvoorwaarden opstellen.	■
4. Participatie en Governance	
Focus op breed draagvlak vanuit de wijken.	■
Communicatieplan of -strategie opstellen	■
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijken.	■

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	Yellow
Impact wijkbewoners analyseren	Green
Programma van Wensen Opstellen	Green
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	Green
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	Green
Financieringsmodellen	Yellow
Planning en organisatieplan uitvoering	Yellow
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	Green
Subsidies	Green
Wijkteams informatierondes	Green
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	Green
Vertegenwoordigers in de wijk	Green
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	Yellow

Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	Yellow
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	Yellow
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	Orange
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	Orange
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	Yellow
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	Orange
Updates geven en mensen informeren	Yellow
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	Orange
Communiceren en mensen blijven betrekken	Yellow

3.4 Bevindingen

Gedurende de monitoring van de wijken zijn er naast de monitoring ook andere zaken naar voren gekomen. Deze opvallende zaken (bevindingen), zijn deels door de deelnemers naar voren gebracht of vielen op gedurende de monitoring. Deze bevindingen staan dus los van de onderzoeksvragen. Er zijn patronen en overeenkomsten naar boven gekomen tussen de wijkprocessen. Deze bevindingen zijn hieronder beschreven.

Matching wijken

Bij het maken van een overzicht van alle wijken en de bijbehorende data kwamen overeenkomsten tussen wijken naar voren. Deze overeenkomsten liggen in het domein van gebouwde omgeving, infrastructuur, opzet wijkproject (organisatiestructuur) en de sociaaleconomische status (SES). Naar aanleiding van de interviews en het monitoringsmodel is het volgende overzicht gemaakt:

Wijkstructuur	
Beschrijving: de overeenkomsten in gebouwde omgeving (ligging, bouwplan en bebouwing)	
Apeldoorn - De Parken & Arnhem - Hoogkamp	M.n. vrijstaande bebouwing, particuliere eigenaren, 19e eeuw en jaren '30
Apeldoorn - Loenen & Lochem - Laren & Zevenaar - Angerlo	Landelijke ligging, vrijstaande bebouwing, spreiding bebouwing
Ermelo - Midden-West & Didam - Bloemenbuurt & Huissen - Zilverkamp	Jaren '60/'70 wijken, ruimere opzet, deel sociale huur
Arnhem - Cranevelt-Alteveer & Arnhem Lombok-Heijenoord	Jaren '30 wijken, rijtjeswoningen, relatieve ruime opzet
Apeldoorn - Kerschoten & Wageningen - Nude	Jaren '50/'60 wijken, relatief compacte structuur, hoogbouw
Organisatiestructuur	
Beschrijving: de overeenkomsten in opzet van het WKT (bottom-up, top-down, betrokkenen WKT, stakeholders)	
Apeldoorn - De Parken & Apeldoorn - Kerschoten	Top-down initiatief en benadering vanuit de gemeente i.s.m. procesbegeleider
Apeldoorn - Loenen & Renkum - Heveadorp	Bottom-up initiatief en benadering vanuit de dorpsbewoners, veel kennis en groot netwerk
Ermelo - Midden-West & Didam - Bloemenbuurt	Top-down initiatief en benadering vanuit de gemeente i.s.m. woningbouwcorporatie
Nijmegen - Hengstdal & Arnhem - Groenwest	Bottom-up initiatief en benadering, samenwerking met netbeheerder en gemeente
Sociaaleconomische status	
Beschrijving: de overeenkomsten in sociale structuren en economische status van de wijk	
Apeldoorn - Loenen & Renkum - Heveadorp	Relatief welvarende gemeenschap, hoogopgeleid, grote sociale cohesie
Arnhem - Hoogkamp & Apeldoorn - De Parken	Welvarende wijk, hoogopgeleid, hogere leeftijd
Didam - Bloemenbuurt & Apeldoorn - Kerschoten & Wageningen - Nude	Lagere SES, lager opgeleid, vnl. sociale. woningbouw, weinig sociale cohesie

Top-down en bottom-up

Wijken met een combinatie van een top-down en bottom-up proces, kunnen een voordeel hebben ten opzichte van wijken met of de ene, of de andere benadering. Bij een combinatie van beide processen wordt er doorgaans meer samengewerkt met stakeholders, meer gebruik gemaakt van elkaars netwerken en is meer kennis en capaciteit beschikbaar. Het kan beschouwd worden als een symbiose. Deze symbiose is niet in alle projecten binnen WvdT

van toepassing. Er zijn projecten die ofwel vanuit het wijkinitiatief werken ofwel juist vanuit een top-down benadering.

Om deze bevinding te illustreren zullen drie voorbeelden gegeven worden. De eerste is de benadering van Ermelo en Didam. Het initiatief is top-down gestart vanuit de gemeente in samenwerking met de woningbouwcorporatie en een procesbegeleider. Na verloop van tijd zijn de bewoners meer betrokken in de vorm van een klankbordgroep. Op deze manier is de betrokkenheid van bewoners bij het project groter geworden. Het tweede voorbeeld is Nijmegen Hengstdal. In de eerste jaren was dit voornamelijk een wijkinitiatief, echt georganiseerd door de bewoners. Op een gegeven moment had men te weinig capaciteit (kennis & kunde). Afgelopen jaar (midden 2020) hebben de gemeente Nijmegen en netbeheerder Liander een actievere rol ingenomen door samen met Duurzaam Hengstdal een pilot op te zetten om een warmtenet aan te leggen. Het wijkproject heeft hierdoor een boost gekregen. Het laatste voorbeeld is de samenwerking in Laren met de gemeente Lochem. Hoewel het een bottom-up project is, is de gemeente toch actief en ondersteunen en leren ze van elkaar. Dit kan gunstig uitpakken.

Rol stakeholders

In de meeste wijk-kernteamen zijn naast bewoners of klankbordgroepen, meerdere stakeholders betrokken. Belangrijke betrokkenen zijn met name de gemeente, woningbouwcorporaties en de netbeheerder. Wanneer stakeholders aanhaken of een samenwerking aangaan is er meer draagvlak en capaciteit (bijv. kennis en geld) voor het project. Een voorbeeld hiervan is Nijmegen Hengstdal, dat door een pilot met stakeholders (gemeente Nijmegen en netbeheerder Liander) een boost heeft gekregen in de aanleg van een warmtenet, zonder deze kennis en capaciteit zou de kans groot zijn dat dit niet was gelukt.

Wijken waarvan een aanzienlijk deel sociale woningbouw is, hebben ook een voordeel als de woningbouwcorporatie een actieve rol neemt in de verduurzaming van de woningvoorraad. In Didam en Ermelo is zichtbaar dat de samenwerking met de woningbouwcorporatie de energietransitie in de wijk aangejaagd heeft.

Sociale cohesie

Een netwerk in de buurt en draagvlak onder bewoners kan een project maken of breken. Als er een hoge mate is van sociale cohesie in een buurt, is het gemakkelijker voor een project om mensen te informeren, kennis in te winnen en tot snellere besluitvorming te komen. Dit kan leiden tot meer draagvlak voor het project in de wijk. Een drietal voorbeelden hiervan zijn Loenen, Laren en het Spijkerkwartier. Loenen en Laren zijn dorpsgemeenschappen met een grote mate van sociale cohesie en de aanwezigheid van een goed ontwikkeld verenigingsleven. Hierdoor is het opzetten van een WKT, het inwinnen van kennis, mensen informeren en betrekken relatief eenvoudiger dan bij een wijkproject zonder deze cohesie. In het Spijkerkwartier in Arnhem is de afgelopen jaren erg veel geïnvesteerd om de sociale cohesie te vergroten door middel van verschillende wijkprojecten en -organisaties. Dit heeft vruchten afgevoerd omdat het volgens de deelnemers makkelijker is geworden om een groot deel van de wijk te informeren en betrekken bij het wijkproject.

Complexiteit (Route, ligging wijk)

De wijken zijn over het algemeen complexe structuren (gebouwde omgeving, infrastructuur, SES en organisatorisch). Daarnaast zijn ook de wijkprocessen complex en divers. Om een project te analyseren moet men kijken vanuit meerdere perspectieven (sociaal, technisch, economisch, bestuurlijk). De wijken hebben allemaal andere routes afgelegd om bijvoorbeeld bepaalde mijlpalen te bereiken. Elk project of projectonderdeel heeft een bepaalde moeilijkheidsgraad en is onderhevig aan externe factoren (stakeholders, wijkbewoners, financiën, subsidies etc.). Omdat de wijken en projecten complex zijn, moet dit meegenomen worden in elke benadering van een wijk en zijn uniforme stappenplannen of blauwdrukken niet adequaat voor de wijktransitie.

4 Discussie

Gedurende het opzetten en uitvoeren van dit onderzoek is er een aantal knelpunten en verbeterpunten naar voren gekomen. Deze punten hebben betrekking op het monitoringsmodel, de interviews, de uitvoering van de monitoring en praktische zaken.

Monitoringsmodel

Het monitoringsmodel vertoont wat betreft de geldigheid en betrouwbaarheid een aantal knelpunten. Het is lastig om exact te bepalen waar een wijkproces precies staat. Het model past moeilijk op de heterogene wijkprocessen in de praktijk. De wijkprocessen verlopen over het algemeen grilliger dan het inventarisatiemodel aankan. Denk bijvoorbeeld aan het weer-geven van de fasering, het tijdspad en de mijlpalen. Voor sommige wijkprojecten is het huidige model nauwelijks geschikt omdat de fasering niet eenduidig is. Bijvoorbeeld, een wijk met een collectief inkooptraject voor zonnepanelen is wat dat betreft in de uitvoeringsfase voor een deel van de huizen terwijl een ander deel van de wijk nog niet meedoet. In het traject naar aardgasvrij is dit een deelstap die in uitvoering kan worden genomen zonder intentieverklaring of transitieplan. Het wijkproces al geheel is dan nog in de oriëntatiefase, terwijl het deelproject al in de uitvoeringsfase is.

Het is verder niet goed gelukt om een geldig monitoringsmodel op te zetten. Het monitoringsmodel met een enkelvoudige fasering is niet voor elk wijkproces toepasbaar (zie voorbeeld in vorige alinea). Elk wijkproject heeft namelijk een eigen opzet, route en fasering. De routes zijn in sommige wijken heel grillig en zijn niet goed te vatten in de fases en indicatoren van het monitoringsmodel. Sommige indicatoren waren wel toepasbaar bij bepaalde wijken.

De route en het proces die een wijk aflegt en de doelstellingen verschillen enorm van wijk tot wijk. Het monitoringmodel gaat uit van een geabstraheerde fasering van de werkelijke wijkprocessen. Het blijkt dat de geldigheid van deze enkelvoudige fasering onvoldoende is om de gedifferentieerde werkelijkheid betrouwbaar af te spiegelen.

Het monitoringsmodel brengt mijlpalen in beeld, zonder rekening te houden met de inspanningen die geleverd zijn om deze te bereiken. Tijdens de interviews bleek dat sommige respondenten het gevoel hadden dat de projecten alleen worden "afgerekend" op hun resultaten (mijlpalen), terwijl ze vinden dat de route die is afgelegd en deelresultaten die geboekt zijn (denk aan het zonnepanelen-voorbeeld) ook resultaten zijn. Het vaststellen of bepaalde mijlpalen bereikt zijn staat echter los van de waardering voor de geleverde inspanningen en de moeilijkheden die overwonnen zijn. Externe factoren, zoals de samenwerking met stakeholders of de sociale en technische structuur van de wijk spelen een belangrijke rol bij het kiezen van deze route en de moeite die het je kost om de bestemming te bereiken. Het model meet objectief gezien dezelfde afstanden, maar de planning, het tijdsbestek, de afgelegde route en de visie worden niet meegenomen. Het is gewenst om dit mee te nemen bij de doorontwikkeling van het monitoringmodel.

Er zijn meerdere wegen naar Rome, maar er is een wezenlijk verschil in zowel de te leveren inspanningen als in de monitoring van de reis, of je deze aflegt met de fiets, de auto of het vliegtuig.

Uit de resultaten van de monitoring is gebleken dat de meeste wijken zich bevinden in fase 2 (oriëntatiefase). Ook werd zichtbaar dat fase 2 en fase 3 overlap met elkaar hadden, want sommige wijken waren bijvoorbeeld bezig met zowel activiteiten die kenmerkend zijn voor fase 2, als voor fase 3. Beide fases zijn complexe fases omdat er veel activiteiten tegelijk plaatsvinden. Zoals beschreven in het model worden in deze fases draagvlak gecreëerd, overeenkomsten gesloten met de stakeholders, sociaal-technische wijkanalyses gemaakt en een wijktransitieplan opgesteld.

Interviews

De interviews waren essentieel voor het onderzoek omdat hieruit de meeste informatie is verkregen over de wijken zelf. Deze informatie was niet alleen relevant voor het monitoringsmodel, maar ook voor de bevindingen en aanbevelingen. Het gaf feedback en inzicht voor nieuwe ideeën.

Het interview en de voorbereiding ervan waren tijdsintensief. Per project moest er met de voorbereiding, interview afnemen en verwerking van de informatie ongeveer 3 uur uitgetrokken worden.

Wanneer het programma WvdT wordt uitgebreid tot honderden wijken is deze opzet van monitoren te omvangrijk en kostbaar. Dit is een groot nadeel, omdat juist de interviews erg nuttig zijn in het onderzoek.

Monitoring

Het verwerken van de data die voortkwamen uit de interviews en de literatuurstudie, kostte veel tijd. In het begin van het onderzoek is niet meteen een database aangelegd, wat ervoor heeft gezorgd dat later veel werk verricht moest worden om dit alsnog te doen. Het kostte juist extra tijd, omdat de data nog ingelezen moesten worden. Bij volgende onderzoeken verdient het aanbeveling om dit consequenter en eerder uit te voeren.

Praktische zaken

Het updaten van de informatie op het dashboard kost veel tijd. Dit komt grotendeels omdat de informatie verstrekt moet worden door de deelnemers en vervolgens verwerkt moet worden in het dashboard. Wijkkernteams zitten doorgaans in tijdnood, waardoor dit problematisch is. Naarmate er meer wijken deelnemen aan het programma WvdT, zal voor zowel de wijkkernteams, als voor het ondersteuningsteam het benodigde tijdsbeslag groter worden.

Een ander belangrijk en opvallend punt gedurende de monitoring was het gebruik van het dashboard. Het dashboard is in het leven is geroepen om informatie te delen met alle deelnemers (contactgegevens, updates, documenten). Daarnaast is er ook een forum op het dashboard waar deelnemers elkaar vragen kunnen stellen en zodoende eventuele vraagstukken samen oplossen. Het gebruik van dit online platform door de deelnemers was relatief laag. Er is een aantal oorzaken hiervoor. Het dashboard is niet goed ingeburgerd in de CoP omdat het pas recentelijk beschikbaar is gekomen. Het is niet heel gebruiksvriendelijk en het zoveelste platform dat deelnemers moeten leren kennen en waar ze vanwege tijdsgebrek niet aan toekomen. Om die redenen vraagt het dashboard om doorontwikkeld worden tot een platform dat intuïtief gebruikt kan worden.

5 Aanbevelingen

Opzet monitoringsmodel

Het monitoringsmodel geeft een indicatie waar de wijken staan in hun proces naar aardgasvrij. Het model blijkt soms niet te passen bij de fasering van een concreet wijkproject, soms zijn bepaalde indicatoren niet toepasbaar. De 'mal' van het model past dus niet goed op elke wijk. Om de geldigheid van het monitoringmodel te verbeteren kan de fasering verfijnd worden. Niet alleen meer fases, maar vooral ook dekkend voor parallelle, asynchrone processen. Om recht te doen aan de wijkinitiatieven verdient het aanbeveling om niet alleen te monitoren op resultaten (mijlpalen, effecten), maar ook op geleverde inspanningen in relatie tot de complexiteit van de wijk.

In het model moet de planning van het wijkproject beter naar voren komen, de mijlpalen en de knelpunten. Dan ontstaat een betrouwbaarder overzicht waar de wijken staan. Iets wat noodzakelijk is als het aantal wijken groeit naar ongeveer 200 wijken. Verder is het van belang om deelnemers vanaf het begin duidelijk te maken dat het model een indicatie geeft van de voortgang en niet een nauwkeurige analyse. Het is geen rapportcijfer of beoordeling.

Gebruik Dashboard

Een online platform is gewenst om kennis en ervaring te kunnen delen binnen het programma Wijk van de Toekomst en daarbuiten. Zeker met het oog op de groei van het aantal deelnemende wijken is het van belang om het online platform door te ontwikkelen tot een gebruiksvriendelijk en efficiënt platform waar deelnemers graag gebruik van maken. Het ondersteuningsteam zal een actieve rol moeten spelen om het dashboard consequent toe te passen en deelnemers te ondersteunen bij het gebruik. Dit kan bijvoorbeeld door middel van het inzetten van het dashboard tijdens een vragenuur over vraagpunten en ervaringen.

Wijkmatching

Er zijn grote verschillen, maar ook overeenkomsten tussen wijken. Er zijn overeenkomsten op het gebied van wijkstructuur, organisatiestructuur, sociaaleconomische status, techniek en vraagstukken die spelen. Het idee is naar voren gekomen om op basis van deze overeenkomsten wijken te matchen, zodat ze gericht van elkaar kunnen leren. Door middel van een 'tinderfunctie' in het dashboard kunnen wijken met elkaar gaan 'daten' en bij een match gekoppeld worden. Dit kan een beknopt online overleg zijn waarin informatie wordt gedeeld of vragen aan elkaar worden voorgelegd. Als het contact gelegd is en er blijkt een match, dan vinden deze wijken elkaar verder wel.'

Aanjagen in samenwerking met stakeholders

Alle wijken hebben te maken met verschillende stakeholders binnen het project. In wijken waarin alle stakeholders actief participeren kan men over het algemeen zien dat dit voordelen biedt en het initiatief een boost geeft. Stakeholders, zoals een bewonersorganisatie, de gemeente, de woningcorporatie of de netbeheerder kunnen aanjagers zijn voor deze projecten. Op regionale schaal kunnen succesvolle wijkinitiatieven andere wijken enthousiasmeren en laten zien wat werkt en wat niet. Voor het aanjagen en betrekken is een rol weggelegd voor het ondersteuningsteam, het GEA en de provincie Gelderland.

6 Conclusie

In dit onderzoek is een monitoringmethode opgesteld, om de volgende vraag te beantwoorden: Wat is de voortgang en de stand van zaken van de WvdT wijkprojecten.

Om dit te onderzoeken zijn eerst data verzameld over de wijken en over monitoringsmethodieken in het algemeen. Vervolgens is een monitoringmethode opgezet, bestaande uit een monitoringsmodel voor Wijk van de Toekomst en interviews en literatuurstudie om het model te vullen met data. De data zijn verwerkt en door analyse zijn de bevindingen en aanbevelingen opgesteld.

De monitoringmethode heeft een monitoringmodel opgeleverd dat is afgeleid van het fase-model van het WvdT-ondersteuningsteam. Dit model bestaat uit vier verschillende fases⁴. Elke fase bevat verschillende mijlpalen en indicatoren die relevant zijn om de voortgang van het project te bepalen. Uit het monitoringmodel is de leidraad van het interview afgeleid. De resultaten van de monitoring laten zien dat de meeste wijken zich bevinden in het midden of aan het einde van de oriëntatiefase (fase 2), met uitzondering van een aantal koplopers. Deze fase wordt door de deelnemers beschreven als complex. Een oorzaak hiervan is dat in deze fase het wijkproject vanuit verschillende perspectieven geanalyseerd en georganiseerd moet worden (technisch, sociaal en bestuurlijk). Daarnaast moet men een goede overlegstructuur hebben met de bewoners, de andere stakeholders en binnen het WKT.

Uit de monitoring zijn bevindingen meegenomen over de wijken en wijkprojecten. De wijkprojecten zijn complexe processen en elk project is uniek. Ondanks de grote diversiteit vertonen een aantal wijken overeenkomsten op sociaaleconomisch, technisch en organisatorisch vlak. Verder kwam naar voren dat wijken met een combinatie van een top-down- en bottom-up-benadering in een relatief korte tijd het wijkproces kunnen aanjagen. Wijken met een grote sociale cohesie kunnen gebruikmaken van de netwerken in de wijken. Ze hebben daardoor een voorsprong op andere wijken als het gaat om het vergroten van de betrokkenheid van de bewoners.

Het onderzoek heeft laten zien dat het analyseren en monitoren van WvdT een complex en uitdagend proces is. Het monitoringsmodel geeft een indicatie waar een wijkproject ongeveer is, maar de routes die een wijkproject heeft afgelegd of nog moet afleggen zijn hierin niet meegenomen. Verder was het verzamelen van data, het afnemen van de interviews en het verwerken van alle informatie arbeidsintensief. Fouten zijn snel gemaakt, waardoor het onderzoek op sommige momenten vertraging heeft opgelopen. Het monitoringsmodel behoeft doorontwikkeling om de diversiteit aan wijkprocessen adequaat en betrouwbaar in beeld te kunnen brengen.

---

⁴ Fase 1: initiatiefase, fase 2: oriëntatiefase, fase 3: haalbaarheid- en planfase, fase 4: uitvoeringsfase

Bijlagen

Bijlage 1: Monitoringsmodel

In het monitoringsmodel staat per fase een korte beschrijving (kenmerken en uitkomsten). Daarnaast heeft elke fase zijn eigen indicatoren en mijlpalen. M.b.v. de legenda hieronder, kan beschreven worden of de desbetreffende indicator/actiepunt/mijlpaal aanwezig is/uitgevoerd is/is opgezet:

Legenda

Legenda	
	Is uitgevoerd/afgerond Zit in de afrondingsfase
	Staat op de planning Heeft men een start mee gemaakt
	Is nog niet aan de orde gekomen
	Is niet relevant voor het project

Projectoverzicht

Wijk	Naam WIJK/PROJECT	
Project		
Deelprojecten		
Mijlpalen		
Aanvraag WvdT		
Wijkevaluatie		
Intentieovereenkomst		
Transitieplan		
Uitvoeringsovereenkomst		
Communicatieplan		
Oprichting energie-coöperatie		
Planning		
Agendapunt 1	2020	
Agendapunt 2	2020	
Huidige Fase		
Fase X	Uitleg	(x/x)

Monitoringsmodel

Wijk Kernteam (WKT)	
Beschrijving: dit onderdeel beschrijft hoe het WKT of wijkinitiatief is opgezet en georganiseerd.	
Kenmerken: Organisatievorm, structuur en doelstellingen van het wijkinitiatief.	
Indicatoren	
Eigenaarschap	
Vorm en gevoel van eigenaarschap over de organisatie, het project en proces.	
Begeleiding en vergoeding	
Interne en/of externe vorm van procesbegeleiding.	
Vorm van subsidie of vergoeding voor het WKT en/of procesbegeleiders.	
Rolverdeling en Taken	
Rolverdeling en taakverdeling binnen het WKT	
Organisatie	
Organisatiestructuur en organisatiegraad van het WKT.	
Visie, planning en doelstellingen van het WKT zijn beschreven.	
Oprichting als organisatie (met bijbehorende administratieve zaken)	
Vorming wijk-energie-coöperatie	

Capaciteit	
Kennis en kunde aanwezig binnen het WKT.	
Stabiliteit en continuïteit	
Stabiliteit WKT, omtrent continuïteit en betrokkenheid WKT-leden.	
Overlegstructuur	
Vorm van overlegstructuur (intern als extern). Verschillende kanalen en/of bijeenkomsten.	
Uitdagingen en ontwikkeling WKT	
Huidige uitdagingen en knelpunten (overzicht en benoemen).	
Ontwikkelingen benoemen van het WKT door de loop van de tijd.	

Fase 1 Intentiefase	
Beschrijving: deze fase beschrijft hoe het wijkinitiatief is opgezet, wie betrokken zijn en hoe de wijk in elkaar zit.	
Kenmerken: Opstart project Inventarisatie Wijk	
Uitgangspunten: Aanvraag WvdT (GEA) Besluitvorming wijk of gemeente	
Indicatoren	
1. Initiatief	
Zijn betrokkenen beginfase ook de huidige kartrekkers?	
Bottom-up of een top-down initiatief (definiëren en overzicht)	
Grondbeginselen beschreven?	
Mijlpalen en horizon beschreven?	
2. Opzet wijkinitiatief	
Steun van externen voor dit initiatief (experts, gemeente, wijkbewoners)?	
Wat zijn de ambities van de gemeente, woningcorporatie en netbeheerder?	
3. Inventarisatie wijk en betrokkenen	
Wie zijn de belangrijkste stakeholders? Wat zijn hun belangen en samenwerkingsvormen?	
Sociaal-Technische Wijkanalyse maken (SES, behoeften, Energie, Gebouwen)	
Bepalen meerkoppelpansen	
Planning en profiel maken (kansen wijk en lange-termijn planning)	

Fase 2 Oriëntatiefase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de processen die nodig zijn om de strategieën te bepalen en draagvlak te creëren	
Kenmerken: Wijkevaluatie maken Draagvlak creëren	
Uitgangspunten: Draagvlak vanuit bewoners en stakeholders Wijkanalyse Intentieovereenkomst	
Indicatoren	
1. Reikwijdte project bepalen	
Grootste uitdagingen in de wijken inventariseren	
Een wijkanalyse en wijkactieprogramma maken	
2. Betrekken stakeholders en wijkbewoners	
Regelmatige overleg-bijeenkomsten organiseren	
Houd rekening met de sociale dimensie en diversiteit van de doelgroepen.	
3. Fasering en randvoorwaarden	
Formuleren projectdoel en eindresultaat back-casten.	
Formuleren beoogd tijdspad en eindresultaat.	
Randvoorwaarden opstellen.	
4. Participatie en governance	
Focus op breed draagvlak vanuit de wijken.	
Communicatieplan of -strategie opstellen	
5. Technische mogelijkheden	
Inventariseren en uitwerken technische mogelijkheden in de wijken.	

Fase 3 Haalbaarheid- en planfase	
Beschrijving: Deze fase beschrijft de stappen die genomen moeten worden om de verschillende scenario's te bepalen en uit te werken.	
Kenmerken: Kennis vergaren strategieën Strategie kiezen	
Uitgangspunten: Planning en organisatieplan maken Transitieplan	
Indicatoren	
1. Aanscherpen en delen ambities	
Fasering uitvoering bepalen	
Impact wijkbewoners analyseren	
Programma van Wensen Opstellen	
Focus op lange-termijn betrokkenheid bewoners	
2. Presentatie Wijkscenario's	
Technische modellen	
Financieringsmodellen	
Planning en organisatieplan uitvoering	
3. Maatwerk advies bewoners	
Besparingsmogelijkheden	
Subsidies	
Wijkteams informatierondes	
4. Draagvlak en vertegenwoordiging in wijk	
Klankbordgroep van bewoners	
Vertegenwoordigers in de wijk	
5. Bekrachtiging aan stakeholders	
Overzicht met alle strategieën (vergelijkingsmateriaal voorleggen)	

Fase 4 Uitvoeringsfase	
Beschrijving: In deze fase vindt de uitvoering plaats.	
Kenmerken: Uitvoeringsplan opstellen Uitvoer analyseren en evalueren	
Uitgangspunten: Transitieplan uitwerken Blauwdruk project uitwerken	
Indicatoren	
1. Opzet uitvoeringsfase	
Concretiseren plannen (kleine schaal, e.g. per woning)	
Bijeenbrengen kennis en kunde (financieel, technisch en sociaal)	
2. Financiële knelpunten in kaart brengen en oplossen	
Financiële opties uitwerken	
3. Uitvoeringscapaciteit WKT en betrokkenen	
Uitvoering/regierol van e.g. het WKT	
4. Aanbiedingen en aanbestedingen	
Aanbesteden aan uitvoeringsorganisaties	
5. Algemeen punt (door gehele fase heen)	
Cultiveren en monitoren leercurve en processen	
Updates geven en mensen informeren	
Aanpassen strategieën en doelen (waar nodig)	
Communiceren en mensen blijven betrekken	

Bijlage 2: Leidraad interview

Leidraad Interview Inventarisatie WvdT

WIJK – NAAM PROJECT | NAAM DEELNEMER | DATUM | TIJDSTIP

Introductie

Hoe vergaat het de deelnemers
Korte uitleg onderzoek en interview
- Check
Feedback, vragen, opmerkingen
- Check

Fases model doornemen

Documenten + Updates Dashboard
Veranderingen t.o.v. vorige inventarisatie
Interview vanuit huidige Fase (gerichte vragen)
- Fase 1 - Inventarisatie en aanvraag WvdT →
- Fase 2 - Intentieovereenkomst en Wijkevaluatie →
- Fase 3 - Transitieplan →
- Fase 4 - Uitvoeringsplan en -overeenkomst →
- WKT → Communicatieplan + Oprichting organisatie
Planning/Horizon

Vragen interview

Procesvoortgang WKT

Is het wijk-kernteam stabiel, omtrent continuïteit? Hoe is het verloop van de actieve deelnemers, waarom ze meedoen en waarom ze vertrekken?
Is er voldoende capaciteit van mensen en kennis (intern als extern)? Hoe wordt dit ingewonnen?
Wat is op dit moment het belangrijkste knelpunt, vraag, uitdaging?
Is er een overlegstructuur zowel binnen het WKT als met externen (stakeholders)? Gebeurt dit consequent (welke kanalen en/of bijeenkomsten)?

Fase Initiatie

Hoe en door wie is het initiatief en het kernteam ontstaan en begonnen?
Is er een plan, zijn er doelstellingen/visie?
Resultaten en mijlpalen benoemd en zo ja welke?
Hoe heeft de wijkorganisatie (WKT) in de loop van de tijd zich ontwikkeld. Wordt er (min of meer) planmatig gewerkt? Was er vanaf het begin een bepaalde organisatievorm, strategie en/of structuur? Is er een rol- en taakverdeling van het WKT?

Fase 1

Zijn er andere stakeholders en betrokkenen? Wat zijn hun belangen en visie? Waarom zijn zij wel of niet betrokken?
Is er een vorm van procesregie en governance (<i>samenwerkingen en organisatievormen-structuren</i>)?

Fase 2

Zijn er meerkoppel-kansen? Hoe worden deze meegenomen?
Hoe verloopt het creëren van draagvlak en de communicatie met de wijkbewoners en stakeholders? Is er een communicatieplan?
Is er een sociaal-technische wijkanalyse gemaakt? Zo ja, wat is hier uitgekomen (<i>uitdagingen en oplossingen</i>)?

Fase 3

Zijn er wijkscenario's en -strategieën gemaakt? Hoe wordt dit uitgewerkt?
Is er een planning en organisatieplan voor de uitvoering? Hoe is dit tot stand gekomen?
Wat zijn de financiële modellen die nodig zijn voor de uitvoering? Wordt de lokale economie ook betrokken bij de uitvoer?

Fase 4

Is er een overeenkomst of samenwerkingsverband getekend/opgericht (e.g. tussen stakeholders, wijkbewoners en als energie-coöperatie)?

Overige punten

- Punt 1
- Punt 2
- Etc.

Afsluiting

- Behandeling informatie
- Publicatie rapport
- Feedback op interview-rapport
- Verder contact
- Afronding gesprek

Lijst van figuren en afbeeldingen

Figuren

Figuur 1: progressiebalk Dashboard (bron: Dashboard Wijk van de Toekomst, n.d.)..... 12

Figuur 2: progressiebalk monitoringsmethode..... 12

Figuur 3: overzicht faseverdeling wijkprojecten (aantal wijken) 14

Afbeeldingen

Afbeelding 1 : Fasemodel ondesteuningsteam WvdT (bron: Straatman, 2019) 7

Afbeelding 2: overzicht Wijk van de Toekomst (bron: GEA) 13

Literatuur

- Aardgasvrij | RVO.nl | Rijksdienst. (z.d.). Geraadpleegd op 10 juli 2020, van <https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/duurzame-energie-opwekken/aardgasvrij>
- Cambridge, D., Kaplan, S., & Suter, V. (2005). Community of Practice Design Guide. Retrieved from <https://library.educause.edu/resources/2005/1/community-of-practice-design-guide-a-stepbystep-guide-for-designing-cultivating-communities-of-practice-in-higher-education>
- Encyclo. (2007, 15 februari). Kopie van `Vlaams Ministerie van Cultuur, Jeugd, Sport en Media - e-Cultuur`. Geraadpleegd op 10 juli 2020, van <https://www.encyclo.nl/lokaal/10368>
- Gebieden Energieneutraal. (2018). Routeplanner Nieuwbouw Toelichting (Versie 0.6). Geraadpleegd van https://www.smartenergycities.nl/wp-content/uploads/2018/05/T1_GEN_1_NB_Routeplanner_Toelichting.pdf
- Gelders Energieakkoord. (z.d.). Over het GEA. Geraadpleegd op 10 juli 2020, van <https://www.geldersenergieakkoord.nl/>
- Gelders Energieakkoord, Fokkema, E., & Scholtens, A. (2017). *Zeven Wijken van de Toekomst*. Gelders Energieakkoord. Geraadpleegd van https://www.klimaatverbond.nl/images/uploads/Rapport_Zeven_Wijken_van_de_Toekomst.pdf
- Gelders Energieakkoord. (2020). 'Wijk van de Toekomst' - Thema's. Geraadpleegd op 18 februari 2020, van <https://www.geldersenergieakkoord.nl/themas/wijk-van-de-toekomst>
- Hautvast, M., De Groot, R., & Pietersma, P. (n.d.). Strategie-implementatie. Retrieved 6 March 2020, from <https://www.berenschot.nl/expertise/diensten/strategieadvies/strategie-implementatie/>
- Knoot, J. (n.d.). 7S-model van McKinsey - organisatieanalyse. Geraadpleegd op 6 maart 2020, van <https://www.strategischmarketingplan.com/marketingmodellen/7s-model-mckinsey/>
- Management Impact. (2019, 10 december). Wat zijn Communities of Practice? Geraadpleegd op 10 juli 2020, van <https://www.managementimpact.nl/artikel/wat-zijn-communities-of-practice/>
- Provincie Gelderland. (2020). Gelderse Expeditie Wijk van de Toekomst. Retrieved from file:///C:/Users/Yme/Downloads/Gld-WvdT%20Expeditie%20verslag%2020200213%20(1).pdf
- Samen voor ons klimaat – Wijk van de Toekomst. (z.d.). Geraadpleegd op 3 juli 2020, van <https://dashboard.wijkvandetoekomst.nu/login/>
- Straatman, J. (2019). Handreiking: Hoe starten we een 'Wijk van de Toekomst'? Retrieved from file:///C:/Users/Yme/Downloads/20200201%20Hoe%20starten%20we%20een%20WvdT%20JStr%20(1).pdf
- Smart Energy Cities. (n.d.). Smart Energy Cities. Geraadpleegd op 7 maart 2020, van <https://www.smartenergycities.nl/model/>
- Tertium. (2017). Wijk van de Toekomst Routekaart & Gespreksnotitie. Amsterdam, Nederland: Tertium.
- Van Lidth de Jeude, M., Mastrop, J., Coen, M., & Van Hal, J. D. M. (2017). De derde succesfactor ontrafeld (TESE 115019). Retrieved from https://dashboard.wijkvandetoekomst.nu/wp-content/uploads/2019/07/Nyenrode-De-derde-succesfactor-ontrafeld-Openbare-rapport-171218_Final.pdf